

РЕШЕНИЕ

№ 4478

гр. София, 01.07.2022 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД - СОФИЯ-ГРАД, Първо отделение 69 състав, в публично заседание на 15.06.2022 г. в следния състав:

СЪДИЯ: Милена Славейкова

при участието на секретаря Грета Грозданова и при участието на прокурора Яни Костов, като разгледа дело номер **14113** по описа за **2019** година докладвано от съдията, и за да се произнесе взе предвид следното:

Производството е по реда на чл. 284 - 285 от Закона за изпълнение на наказания и задържане под стража (ЗИНЗС), във връзка с чл. 203 и следващите от АПК, във връзка с чл. 1 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди (ЗОДОВ).

Образувано е по искова молба на Р. С. В., ЕГН [ЕГН], от [населено място], [община], ул. „9-ти септември“ № 17, със съдебен адрес [населено място], [улица], ет.2, ап.3, чрез адв. К. К. от САК – служебен защитник по ЗПП, срещу Министерство на правосъдието (МП) и Главна Дирекция „Изпълнение на наказанията“ (ГДИН) с искане за присъждане на обезщетение за неимуществени вреди в размер на 200 000 лв., претърпени поради възпрепятстван достъп до санитарен възел и течаща вода, поради което за удовлетворяване на физиологичните си нужди била принудена да използва кофа, при изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“ в Затвора С., както и по време на престойте ѝ в Следствените арести в [населено място], [населено място] и [населено място], в периода от 25.11.2000 г. до 22.12.2017 г. (по първоначалната искова молба по адм.д.№ 264/2018 г. по описа на АССГ и до 08.10.2019 г. (по присъединеното адм.д.№ 8839/2020 г. по описа на АССГ), ведно със законната лихва от 25.11.2000 г. до окончателното изплащане.

С определение №3176/29.04.2020 г., влязло в сила на 07.08.2020 г., производството по делото е прекратено частично за исковия период от 25.11.2000 г. до 29.12.2014 г. Изложеното определя исков период от 30.12.2014 г. до 08.10.2019 г.

В исковата молба се посочва, че ищцата е задържана под стража на 25.11.2000 г. в

следствения арест в [населено място], ул. „М-р В.“ и конвоирана до Затвора [населено място] на 11.12.2001 г. Там била с възпрепятстван достъп до санитарен възел и течаща вода, тъй като помещенията били постоянно заключени – вечер от 19:40 часа до 5:30 часа, а също и през деня – по време на престоя на открито, в помещението за хранене или когато оставала в спалното помещение, както и по време на претърсване, обиск, при физическа саморазправа и конфликт между лишените от свобода (л.св.), тъй като била настанена в отряд от закрит тип със строг режим.

Твърди, че към датата на депозиране на исковата молба на 09.01.2018 г. все още нямало тоалетна на престоя на открито и в затворническия стол. Поддържа, че от началото на задържането ѝ до м.април 2017 г., когато завършил ремонта на помещенията в Затвора [населено място], извършвала физиологичните си нужди в кофа, тъй като в килиите нямало тоалетна и постоянен достъп до течаща вода. Посочва, че по време на престойте ѝ в Следствените арести в [населено място], [населено място] и [населено място] е престоявала в пренаселени килии, без тоалетна и течаща вода, където физиологичните нужди също се извършвали в кофи, пред останалите задържани. Това било свързано със срам, дискомфорт, унижение и липса на уважение към личността. С това ищцата счита, че условията на изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“ са в нарушение на чл.3 ЗИНЗС, вр. чл.3 от Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ).

Ищцата поддържа, че е изпитвала допълнителен дискомфорт от това, че е била с възпрепятстван 24-часов достъп до тоалетна, поради което се е въздържала от ходене до тоалетна и от пиене на вода, за да не използва пълната кофа и да не удовлетворява физиологичните си нужди пред всички. Поради това не е могла да поддържа хигиена по време на менструалния цикъл в нормални санитарни условия, а невъзможността редовно да се почиства кофата провокирало редица здравословни проблеми и инфекции. Отделно тоалетните били без заграждения и врати, а в килиите била принудена да съжителства с пушачи. Докато клечала в общите тоалетни – тип дупки, често била отключвана, засрамвана или заливана с вода от други л.св. или ставала свидетел на саморазправи. Вследствие на изложеното страдала от хемороиди II и III степен, синдром на раздразнените черва с редуващи се стомашни разстройства, анемия и хиперполименорея без възможност да поддържа редовна хигиена по време на кръвоизливите. Била с оперирана уретра и имала чести позиви за уриниране, проблеми с щитовидната жлеза, автоимунни заболявания, холецистит и други чести инфекции. Поддържа, че през целия исков период ответниците са бездействали, като не са създали адекватни условия за изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“ и на мярката „задържане по стража“. В резултат на това изпитвала стрес, дискомфорт, срам, неудобство, безсилие, безпокойство, уязвимост и тревожност. Тези негативни преживявания увредили здравето ѝ и довели до разрушаване на личността ѝ.

Ищцата поддържа, че в периода 2016 г. - 2017 г. в Затвора [населено място] е била настанена в килия без парно, с мухлясали стени и постоянно течаща от тавана вода (килии 807 и 809), които обитавала с още две жени на площ от 6 кв.м., отново без достъп до тоалетна и течаща вода.

Ответникът Главна Дирекция „Изпълнение на наказанията“ оспорва исковата молба поради липса на елементите от фактическия състав на отговорността на държавата на вреди в писмен отговор от 13.03.2020 г. и в открито съдебно заседание чрез юрк. Н.. Прави възражение за изтекла погасителна давност по чл.110 от Закона за

задълженията и договорите за част от исковия период. Оспорва допустимостта на иска поради наличие на съдебни производства на същото основание и срещу същите ответници. Оспорва, че претендираните вреди са следствие от незаконосъобразна административна дейност. Претендира за отхвърляне на исковата претенция и присъждане на юрисконсултско възнаграждение.

Ответникът Министерство на правосъдието оспорва исковата молба в открито съдебно заседание чрез юр. Н., като поддържа, че не е надлежен ответник за исковия период. Претендира за отхвърляне на исковата претенция и присъждане на юрисконсултско възнаграждение.

Участвалият в производството по делото прокурор – представител на СГП счита за недоказана причинно-следствената връзка между претендираните вреди и условията на изтърпяване на наказанието, поради което намира иска за неоснователен.

Административен Съд С. - град, I отделение, 69 състав, след като взе предвид наведените в исковата молба доводи, изразеното становище на пълномощника на ответника и на представителя на СГП и се запозна с приетите по делото гласни и писмени доказателства, намира от фактическа и правна страна следното:

Разпоредбите на чл.284-286 от ЗИНЗС, вр. чл.3 от с.з., уреждат защита на осъдените и задържаните под стража лица срещу поставянето им в неблагоприятни условия, изразяващи се в липса на достатъчно жилищна площ, храна, облекло, отопление, осветление, проветряване, медицинско обслужване, условия за двигателна активност, продължителна изолация без възможност за общуване, необоснована употреба на помощни средства, както и други подобни действия, бездействия или обстоятелства, които уронват човешкото достойнство или поражда чувство на страх, незащитеност или малоценност. Тази правна уредба е приета в резултат на серия от осъдителни решения на ЕСПЧ срещу България за нарушение на чл.3 от ЕКПЧ поради условията за пребиваване в местата за лишаване от свобода в страната ни и пряко кореспондира с абсолютната забрана по чл.3 от ЕКПЧ. Разпоредбата на чл. 3 от Конвенцията защитава една от основните ценности на демократичното общество. Тя забранява по абсолютен начин изтезанията или нечовешкото или унижително отношение или наказание, независимо от обстоятелствата и поведението на жертвата (виж А. и други, цитирано по-горе, § 139, с допълнителни препратки). Конвенцията има пряко действие по силата на чл.5, ал.4 от Конституцията и може пряко да послужи като основание за защита, без задължение за позоваване на националния закон. Това е една от слабостите на националната съдебна практика, отбелязана от ЕСПЧ - за да бъде ефективно дадено средство за защита, вътрешният орган или съдът, който разглежда делото, трябва да разгледа твърдяните действия или бездействия, за които се предполага, че са довели до нарушаване на чл. 3 от Конвенцията, в съответствие с принципите и стандартите, определени от настоящия Съд в неговата практика. ЕСПЧ критикува практиката на националните съдилища, които много често не вземат под внимание общото правило, като такова, отхвърлящо нечовешкото и унижително отношение, а взимат под внимание единствено конкретни законови или подзаконови разпоредби, уреждащи условията на задържане. В резултат на това, в отсъствието на конкретно правило от вътрешното законодателство, ръководещо определен аспект на тези условия, съдилищата често не установяват незаконосъобразност и не разглеждат въпроса дали тези обстоятелства биха могли, когато се разглеждат самостоятелно или заедно с други аспекти на условията, в които даден затворник е държан, да представляват нечовешко и унижително отношение. По този начин, когато разглеждат

подобни искове, съдилищата не са съсредоточени толкова много върху правото на затворника да не бъде подложен на нечовешко и унижително отношение; вместо това, те ограничават разглеждането на законосъобразността на действията на затворническите власти по смисъла на националното право.

Изложеното е основание за съда, в решаващия му състав, да съобрази практиката на ЕСПЧ по установени нарушения на чл.3 от ЕКПЧ относно условията за пребиваване в местата за лишаване от свобода. За да попадне в обхвата на този член, малтретирането трябва да достигне минимално ниво на суровост. Оценката на този минимум е относителна и зависи от всички обстоятелства по делото като продължителността на отношението, физическите и психическите последици и в някои случаи пола, възрастта и здравословното състояние на лицето. Въпреки че малтретиране, което постига този минимум, често включва действителна телесна повреда или силно физическо или психическо страдание, дори и при липса на такива, когато отношението унижава или принизява човек, показвайки липса на уважение или води до засягане на неговото човешко достойнство, или предизвиква чувство на страх, страдание или малоценност, което може да разбие моралната и физическата устойчивост на този човек, то също може да попадне в обхвата на забраната на чл. 3.

За да попадне задържането специално под чл. 3 от Конвенцията, страданието и унижението трябва да надхвърлят неизбежния елемент на страдание и унижение, свързани със самото лишаване от свобода. В този случай властите трябва да гарантират, че едно лице е задържано при условия, съвместими с уважението към човешкото достойнство, че начинът и методът на изпълнение на наказанието лишаване от свобода или друг вид мярка за задържане не подлага човека на стрес или трудности с интензитет, надвишаващ неизбежната степен на страдание, присъща на задържането, и че предвид практическите изисквания на лишаването от свобода, здравето и благосъстоянието на този човек са гарантирани в достатъчна степен.

При оценка на условията на задържане по чл. 3 от Конвенцията е особено важно да бъде взето предвид кумулативното въздействие на тези условия, както и конкретните твърдения, направени от въпросното лице, и времето, което той или тя е прекарал/а в тези условия. Дори когато всеки отделен аспект от тези условия е в съответствие с националното законодателство, техният кумулативен ефект може да бъде такъв, че да доведе до нечовешко или унижително отношение по смисъла на чл. 3 от Конвенцията.

Липсата на намерение за унижаване или принизяване на задържания чрез поставянето му в лоши условия, въпреки че е фактор, който следва да бъде взет под внимание, не изключва категорично установяване на нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

Крайната липса на място в затворническа килия има голяма тежест при оценката на това дали условията на задържане са в нарушение на чл. 3 от Конвенцията. Докато общите доклади на КПИ не казват изрично какъв размер жилищна площ за един лишен от свобода трябва да се смята за минимален стандарт при настаняване в обща килия, то отделните национални доклади за извършените от КПИ посещения и препоръките по тези доклади предполагат, че желателният стандарт е четири квадратни метра жилищна площ на човек. Въпреки това, ако затворниците имат на разположение по-малко от три квадратни метра жилищна площ, пренаселеността трябва да се счита за толкова тежка, че да доведе само по себе си, независимо от други фактори, до нарушение на чл. 3 от Конвенцията. В § 166 от пилотното решение на ЕСПЧ „Н. и други срещу България“ е коментирано, че при оценката на личното пространство трябва да се вземе в предвид и пространството, което е заето от

мебелите и обзавеждането на килията, което обаче не означава автоматично и чисто математически площта на мебелите да се приспадне от общата площ на помещението. Настоящият състав намира, че в случая при преценката дали е допуснато нарушение на чл.3 ЕКПЧ следва да вземе предвид и изведените по приложението на разпоредбата правни положения по делото „М. против Х.“, Решение от 20 октомври 2016г. на Голямата камера на Съда по правата на човека, Appl. №7334/13, [GC], 2016, което решение е постановено след пилотното за България решение по делото „Н. и други срещу България“. В цитираното решение на ЕСПЧ по делото „М. против Х. е прието, че съгласно член 3 от ЕКПЧ, съдът не може да определи веднъж завинаги определен брой квадратни метри, които трябва да бъдат осигурени на един лишен от свобода, с цел съобразяване с Конвенцията, тъй като редица други важни фактори, като: продължителността на задържането, възможностите за упражнения на открито; физическото и психическо състояние на задържания, играят важна роля при преценката на това дали условията на задържане отговарят на гаранциите по член 3 (М., § 10). Също така се посочва, че крайната липса на пространство в затворническите килии натежава изключително като аспект, който трябва да бъде взет предвид, за да се установи дали оспорените условия на задържане са „унизителни“ по смисъла на член 3 от Конвенцията. Прието е че, когато личното пространство на задържания падне под 3 кв. м. площ в килии с няколко настанени в затворите, се счита за толкова сериозно, че възниква презумпцията за нарушение на член 3 от Конвенцията. В същия смисъл е и §§123 и 232 от решението по делото „Н. и други срещу България“, според които ако затворниците имат на разположение по-малко от три квадратни метра жилищна площ, пренаселеността трябва да се счита за толкова тежка, че да доведе сама по себе си, независимо от други фактори, до нарушение на чл. 3 от Конвенцията. В тежест на ответника е да обори тази презумпция, като докаже, че има фактори, които са в състояние да компенсират адекватно ограниченото разпределение на личното пространство (М., §§ 136-141). Според решението на ЕСПЧ по делото М. презумпция за нарушаване на чл.3 от Конвенцията възниква и когато килията е с площ в диапазона от 3 до 4 кв.м. лично пространство на затворник, като факторът площ остава важен в преценката на Съда за адекватността на условията на задържане, но при условие че факторът площ е съчетан с други аспекти на неподходящи материални условия на задържане.

В решението по делото М., §§ 127-128 съдът изяснява методологията за оценка на условията за задържане, съгласно която при изчисляване на минималното лично пространство, отредено на задържан в помещения за няколко души вътрешният санитарен възел не трябва да се брои в общата площ на килията. От друга страна обаче ЕСПЧ отчита, че в наличната площ в килията се включва и пространството заето от мебели. Ето защо, предвид §114 от решението по делото М. важното при тази оценка е дали задържаните са имали възможност да се движат нормално в килията. ЕСПЧ в решението отчита и факта на обективните трудности, които изпитват жалбоподателите при събирането на доказателства, за да обосноват твърденията си за условията на задържане. В същото време това не ги освобождава от задължението да предоставят на съда подробна и непротиворечива информация за условията, от които се оплакват. При всички случаи тежестта на доказване е на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" [населено място], която има достъп до помещенията и информация за условията в тях и може да ангажира доказателства, с които да опровергае твърденията на ищцата.

Дори пренаселеността да не е толкова сериозна, че да представлява сама по себе си нарушение на чл. 3 от Конвенцията, според ЕСПЧ, тя все пак може да доведе до нарушение на тази разпоредба, ако се комбинира с други аспекти на условията на задържане – като например липса на уединение при използване на тоалетната, лоша вентилация, липса на достъп на естествена светлина и свеж въздух, липса на подходящо отопление или липса на основна хигиена – това води до ниво на страдание, което надвишава това, присъщо на задържането.

ЕСПЧ извежда критерии при оценката на това дали е налице нарушение на чл. 3 от Конвенцията по отношение на липсата на лично пространство, а именно: (а) всяко задържано лице трябва да има индивидуално място за спане; (б) всяко задържано лице трябва да има най-малко три квадратни метра жилищна площ; и (в) размерът на килията трябва да дава възможност на задържаните лица да се движат свободно между мебелите. Липсата на някои от тези елементи сама по себе си поражда сериозно предположение, че условията на задържане са в нарушение на този член (виж *А. и други*, цитирано по-горе, § 148, с допълнителни препратки).

Освен размерът на наличното пространство, други аспекти на физическото състояние на задържане също са от значение за оценката на съответствие с чл. 3 от Конвенцията. Тези елементи включват по-специално достъп до упражнения на открито, естествена светлина или въздух, наличие на вентилация, адекватност на отоплението, възможност за използване на тоалетната в уединение и съответствие с основни санитарни и хигиенни изисквания. По този начин, дори и в случаите на затворнически килии, които осигуряват 3-4 квадратни метра жилищна площ на един лишен от свобода, може да има нарушение на този член, ако **факторът на пространството е съчетан с липса на вентилация и осветление**.

Съдът в С. приема за много важно да се предостави на затворниците безпрепятствен и достатъчен достъп до естествена светлина и свеж въздух в килиите им. При липса на индикации за пренаселеност или за неправилно функциониране на системата за вентилация и изкуственото осветление, негативният ефект на щорите не достига сам по себе си прага на тежест, изискван по този член (виж *А. и други*, цитирано по-горе, § 154, с допълнителни препратки).

Достъпът до правилно оборудвани и хигиенни санитарни помещения е от изключително значение за запазване на чувството на затворниците за лично достойнство. Що се отнася по-специално до достъпа до тоалетни, тоалетни чинии, поставени в ъгъла на килията и лишени от каквото и да било отделяне от жилищната площ или отделена от една преграда с височина от **един метър или метър и половина** е не само неприятно от хигиенна гледна точка, но и лишава задържания от възможността за използване на тоалетната в каквото и да било уединение, защото той или тя остава постоянно видима за другите лишени от свобода, седящи на леглата, а също и за надзирателите на затвора, гледащи през шпионката. *Това може да се окаже особено тежко за лишените от свобода, страдащи от заболявания, които засягат храносмилателната система.* Кумулативният ефект от пренаселеността и неадекватния достъп до тоалетни може да се окаже изключително пагубен за затворниците (виж параграф 145 по-горе).

Друг санитарен проблем в поправителните заведения, отбелязан в осъдителните решения на ЕСПЧ срещу България, е наличието на хлебарки, гризачи, бълхи, въшки, дървеници и други вредители. Съдът в С. е отбелязъл, че затворническите власти трябва да се справят с този проблем чрез осигуряване на адекватни дезинфекционни

съоръжения, почистващи продукти, както и редовно обезпаразитяване и проверки на килиите, по-специално на спалното бельо, дюшеците и пространствата, използвани за съхранение на храна.

При постановяване на решението си настоящият съдебен състав приема, че следва да съобрази стандартите, заложи в Европейските правила за затворите. Макар да представляват само препоръки на Комитета на министрите към държавите-членки на Съвета на Европа по отношение на минималните стандарти, които следва да се прилагат в затворите, същите са отправна точка за преценката дали е налице нарушение на забраната за жестоко, нечовешко или унижително отношение. Според т.10.1 Европейските правила за затворите те се прилагат по отношение на лица, които са с постановена от съдебен орган мярка за задържане или са лишени от свобода в следствие на осъдителна присъда. Същите поставят изискване, доколкото е възможно, неосъдените затворници да получат възможност за настаняване в единични килии, освен ако не се прецени, че е в тяхна полза да живеят заедно с други неосъдени затворници, или съдът разпорежи как точно да бъде настанен конкретен неосъден затворник. Затворниците се настаняват в общи помещения, само ако помещението е подходящо за тази цел и ако *затворниците имат съвместимост един с друг*.

Според т.18.1 от Правилата битовите условия на затворниците, и особено условията за спане, трябва да са съобразени със зачитането на човешкото им достойнство, трябва да осигурява, доколкото е възможно лично пространство, и да отговарят на хигиените и здравословни изисквания, като се обръща необходимото внимание на климатичните условия, в частност площ, кубатура на помещението, осветление, отопление и вентилация.

Във всички помещения, в които лишените от свобода живеят, работят или се събират, прозорците трябва да са достатъчно големи, за да дават възможност на затворниците да четат или работят на естествено осветление при нормални условия и да позволяват влизането на свеж въздух, освен ако няма съответната климатизираща инсталация. Според т. 19 всички помещения на всеки затвор трябва по всяко време да бъдат добре поддържани и чисти. Затворниците трябва да имат безпрепятствен достъп до хигиенични санитарни помещения, съобразени с правото на *лично уединение*. Трябва да са осигурени необходимите помещения, където всеки затворник да може да се къпе и взема душ при подходящи за климата температури при възможност всеки ден, но не по-малко *от два пъти седмично* (или по-често, ако е необходимо) с оглед поддържане на обща хигиена. Установено е задължение за затворническите власти да предоставят необходимите за това средства, включително тоалетни принадлежности и обичайни почистващи пособия и материали, респ. задължение за затворниците да поддържат себе си, облеклото си и спалните помещения чисти и подредени.

Отнесени към конкретно установените по делото **факти**, горепосочените изискванията навеждат на следните **правни изводи**:

Според първоначалната искова молба (ИМ) и уточнителни молби преди връчване на преписи от ИМ на ответниците ищцата е заявила следните **оплакванията**: **А.** Възпрепятстван достъп до санитарен възел и течаща вода в жилищното помещение, поради което за удовлетворяване на физиологичните нужди била принудена да използва кофа, както при изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“ в Затвора С., така и по време на престойте ѝ в Следствените арести в [населено място], [населено място], за исковия период от 30.12.2014 г. до 08.10.2019 г.; **Б.** По време на престойте ѝ в Следствените арести в [населено място], [населено място] и [населено

място] престоявала *в пренаселени килии*, без тоалетна и течаща вода, където физиологичните нужди също се извършвали в кофи, пред останалите задържани; **В.** Тоалетните в Затвора С. били без заграждения и врати, а в килиите била принудена да съжителства с пушачи. **Г.** Вследствие на изложеното изключително се влошило здравословното ѝ състояние. **Д.**Ищцата поддържа, че в периода **2016 г. - 2017 г.** в Затвора [населено място] е била настанена в килия без парно, с мухлясали стени и постоянно течаща от тавана вода (килии 807 и 809), която обитавала с още две жени на площ от 6 кв.м., отново без достъп до тоалетна и течаща вода.

1. Установява се от писмо изх.№ 245/04.03.2020 г. на началника на Затвора С. (л.40-41), че ищцата Р. С. В. е постъпила в Затвора С. на 11.12.2001 г. в качеството ѝ на обвиняем по следствено дело № 429/2000 г. по описа на СтСлС, с взета мярка за неотклонение „задържане под стража“ съгласно протокол от 27.11.2000 г. по дело №И-214/2000 г. на СГС. С присъда от 13.07.2004 г. по нохд № 539/2000 г. на СГС на В. е наложено наказание „лишаване от свобода“ за срок от 19 години за престъпление по чл.116, ал.1, т.9 НК. На основание чл.59, ал.1 НК е приспаднало времето на предварително задържане на лицето от 25.11.2000 г. Присъдата е влязла в сила на 09.03.2006 г.

Според писмото Р. В. е настанена в жилищно помещение на втори жилищен етаж на Затвора С., с площ от **16 кв.м.**, в което са били настанени не повече от **4** осъдени лица. Помещението имало два прозореца с размери 130/145 см., трикамерен Р. стъклопакет, които осигуряват пряк достъп на дневна светлина, достатъчна за лицата да четат или работят без опасност за тяхното здраве, както и пресен въздух.

Помещението се отоплявало от локално парно чрез топлоподаване. Всеки л.св. имал индивидуално шкафче за съхранение на лични вещи, стенна закачалка, маса и стол. Изкуственото осветление се осигурявало от луминисцентна лампа с две тела по 36 W, което позволявало нормална осветеност. В. била настанена в стая с дисциплинарно непроявени лица, непущачи.

До края на 2016 г. всяко отделение разполагало с общи санитарни помещения. Санитарният възел се намирал в края на коридора на групата, с площ от 32 кв.м. и включвал 4 броя тоалетни, умивални с общо 8 броя чешми и баня с душеве. Във времето от 05:30 часа до 20:00 часа л.св. от закрит тип имали непрекъснат достъп до ползването им, вкл. достъп до студена вода, а за ползването на топла вода се изготвяли графици, като ежедневно, двукратно имали възможност за поддържане на лична хигиена.

Спалните помещения се заключвали след вечерната проверка в 20:00 часа и се отключвали в 05:30 часа. През останалото време на денонощието л.св. имали непрекъснат достъп до санитарно помещение и течаща вода. След вечерна проверка, по желание на л.св. и след сигнализиране на постови надзирател, същите могли да ползват санитарен възел.

Компенсаторно затворническата администрация обособила жилищни помещения за настаняване на л.св. със здравословни проблеми, които не се заключват през нощта, преценката за което се извършвала от медицински лица, но за В. не било изразено становище в тази насока.

По проект „реконструкция на жилищнобитов корпус“, завършен в края на 2016 г., били изградени самостоятелни санитарни възли към всяко жилищно помещение. Отделно, всяка група в корпуса разполагала със санитарен възел, разположен в края на коридора на групата, който включвал 1 брой тоалетна с биде, 2 броя умивалници с 8

смесители с топла и студена вода и баня с 12 броя душеве. Л.св. имали неограничен достъп до студена вода, а за ползването на топлата вода се изпълнявали графици с двукратно осигуряване на възможност за поддържане на лична хигиена.

Л.св. имали право на престой на открито не по-малко от един час на ден през зимния период и час и половина през летния период. Престоят на открито се провеждал на специално определени места в затвора под надзора на служители от надзорно-охранителния състав (НОС). При нужда от ползване на санитарен възел, лицата можело да сигнализират постовия надзирател и същият ги прибирал в копруса на затвора. След удолетворяване на физиологичните нужди лицата отново се извеждали навън. Л.св. можело да носят със себе си бутилка с вода.

2. Според справка изх.№ 188 от 08.03.2021 г. на началника на Затвора С. (л.282 и сл.) със заповед на началника на затвора № 94/10.05.2006 г. Р. В. е разпределена в III-та затворническа група, обособена за настаняване на л.св. рецидивисти. Всички л.св., настанени в затворническо общежитие от закрит тип, независимо от режима, на който са поставени, извършеното престъпление или наложеното наказание, се настанявали в помещения, които през нощта се заключват. Л.св. В. живеела в жилищно помещение на втори жилищен етаж от общо триетажна сграда. Спалното помещение, което лицето обитавало – **стая 312**, било с квадратура от **16 кв.м.** Там В. пребивавала до **01.08.2016 г.** От тази дата е преместена на втори жилищен етаж в югоизточното крило на корпуса, **стая 801**. Съобразено било обстоятелството, че В. е непушач и помещението било обособено за такива лица. Всяко спално помещение било оборудвано с легло, индивидуално шкафче за съхранение на лични вещи, стенна окачалка, маса и стол. След справка в дневник за регистриране на молби, жалби и сигнали, еднократно В. е депозирала жалба рег. № 4 от 25.01.2019 г. за проблем с топлоснабдяването в жилищни помещения №№ 301, 302, 311, 312 и 313, в която използвала обидни квалификации към служители. Към тази дата В. обитавала **301 стая**, където е настанена след приключване на ремонтните дейности – **01.04.2017 г.**, съвместно с още две лица. След стартиране на отоплителния сезон 2018 г. - 2019 г. се констатирал проблем с отопление в стаи 312, 512 и 112. Тъй като отстраняването на аварията би нарушило топлоподаването на целия затвор за дълъг период от време, е взето компромисно решение, тези стаи да не се обитават от м.ноември 2018 г. до края на отоплителния сезон. За жилищни помещения 301 и 302 не били постъпвали оплаквания от други живущи за проблеми с отоплението.

3. Установява се от справка рег. № 17928/05.11.2020 г. на **О. С.** (л.138), че спалните помещения в ареста на [улица], [населено място], са еднотипни като площ и оборудване, около 16 кв.м. Оборудвани са с 4 броя самостоятелни легла – две двойни (тип вишка), метални маси и столове, буферна решетка, отделяща прозорците от килията, 8 броя метални шкафчета за съхранение на хранителни продукти и разрешени вещи, инсталация за парно отопление. Всички изброени предмети били фиксирани неподвижно за пода. В килиите имало система за захранване в 12V прав ток и система за ефирна цифрова телевизия. Помещенията разполагали със собствен санитарен възел с непрекъснат достъп до течаща вода с канелка, мивка и тоалетен блок, а помещенията, в които са задържани лица от женски пол, имало достъп и до топла вода. Санитарният възел бил отделен от останалата част на килията с масивна преградна стена от 1.2 метра, за да имат възможност служителите от надзорно-охранителния състав (НОС) да водят непрекъснато наблюдение. Подът на санитарния възел бил с теракотени плочки, а стените – с фаянсови, което давало

възможност за добра хигиена чрез използване на препарати. Хигиената в помещенията се поддържала от самите задържани лица, за което им се предоставяли препарати. По желание на задържаните, същите се настанявали в помещения за пушачи или за непушачи.

Въз основа на размерите на помещенията и оборудването в него, посочени в справка рег. № 17928/05.11.2020 г. на О. С. (л.138) и в приета по делото допълнителна СТЕ от 05.04.2022 г., съдът приема, че на територията на ареста в [населено място], [улица], *ищцата не е пребивавала с условия на пренаселеност*. Според допълнителната СТЕ общата площ на килия в ареста в [населено място], с обзавеждане, била **15.63 кв.м.**, което определя площ на едно лице от четирима от **3.91 кв.м.** От цитираните доказателства не се установява затруднен достъп до светлина и въздух или липса на вентилация (макар и естествена) в следствения арест в [населено място], [улица], които, съобразени кумулативно с останалите условия на пребиваване, да достигат прага на суровост, необходим за установяване на нарушение по чл.3 ЕКПЧ.

От писмо рег. № 6179 от 23.04.2021 г. на О. С. се установяват датите, на които ищцата е пребивавала в арестите на О. С.: 20-23.01.2014 г., 22-25.04.2014 г., 14-17.10.2014 г., 15-21.01.2015 г., 04-10.05.2016 г., 09-15.06.2016 г., 15-19.07.2016 г., 05-12.10.2016 г., 31.03.-04.04.2017 г., 26-30.05.2017 г., 14-16.03.2018 г., 04-06.02.2019 г. и 10-16.05.2019 г. – винаги за целите на административни и граждански дела (л.321). Това обстоятелство се признава и от ищцата в нейна молба от 14.06.2021 г. (гърба на л.353).

4. Според справка рег. № СА-3381/05.11.2020 г. на **О. П.** (л.139-140) за посочените периоди 2014 г. – 2019 г. ищцата е пребивавала на територията на Арест-П., но не и съвместно с разпитаните свидетелки на ищцата С. Г. И. и М. Б. Т.. От м.06.2009 г. новият арест се намирал на територията на Затвора П.. Квадратурата на килиите отговаряла на изискванията на минимум 4 кв.м. площ на лице, а килиите, в които е настанявана ищцата са били оборудвани с три или четири легла, маса за хранене, два броя кръгли табуретки. Имало възглавници, одеала и чаршафи, които се изпирали ежеседмично. Задържаните лица можело да ползват собствени чаршафи. Поддържането на чистотата в килиите се осъществявало от задържаните лица, а коридорите и другите общи помещения се почиствали и дезинфекцирали ежедневно. Всяка килия била снабдена със собствен санитарен възел и мивка с постоянно течаща студена вода, а топла вода се подавала сутрин и вечер в рамките на бойлер. Имало диференцирано дневно и нощно осветление по изискуемите стандарти за осветеност. Размерите на санитарния възел били 112/125 см. Настаняването на пушачи и непушачи се извършвало според възможностите на ареста към момента.

От писмо рег. № 2173 от 23.04.2021 г. на О. П. се установяват датите, на които ищцата е пребивавала в арестите на О. П.: 21-23.01.2015 г., 10-11.05.2016 г., 15-17.06.2016 г., 12-13.10.2016 г., 20.05.-01.06.2017 г., 21-22.12.2017 г., 01-02.02.2018 г. и 16-17.05.2019 г.

Според документа, размера на помещенията, в които е пребивавала В. в посочените периоди е 14.74 кв.м., като ищцата винаги е съжителствала с още две задържани лица. Килиите били оборудвани с три легла, две от които разположени едно над друго. Във всяка от килиите имала монтиран бутон „Повикване от килия“, който сигнализира дежурната стая. На всички задържани лица ежедневно се осигурявал престой на открито.

Относно размерите на помещенията и броя на настанените в тях лица съдът кредитира информация в писмо рег. № 2173 от 23.04.2021 г. на О. П., тъй като в него са посочени

конкретните помещения, в които е пребивавала ищцата. Въз основа на тези данни съдът приема, че в Ареста към О. П. ищцата не е пребивавала в условия на пренаселеност, имала е постоянен достъп до собствен санитарен възел с постоянно течаща студена вода и топла вода по график, не е имала възпрепятстван достъп до сигнализиране на НОС при необходимост. Тези условия на изтърпяване на наказанието, отнесени към конкретните оплаквания в исковата молба, не достигат изискуемия праг на суровост по чл.3 ЕКПЧ, поради което съдът приема, че не се дължи претендираното обезщетение за твърдяните условия на изтърпяване на наказанието на територията на арестите на О. П..

В подкрепа на изложеното е описанието на помещенията в ареста в [населено място], направено в допълнителна СТЕ от 05.04.2022 г., според която помещенията са със светла площ с обзавеждане и оборудване 12.09 кв.м. за помещение № 8 и 12.90 кв.м. за помещение № 9. В тях имало двуетажно легло и обикновено легло, маса и два стола. Изложеното определя светла площ на едно лице от трима в размер на 4.03/4.30 кв.м. Килиите били със собствени санитарни възли, с тоалетни тип „клекало“ и метални мивки (алпака). Санитарните възли били отделени с плътна преграда от останалата част на помещенията.

Съдът не кредитира показанията на свидетелката на ищцата М. И. Д. относно условията в ареста на О. П., тъй като са изолирани от останалия доказателствен материал по делото.

5. Установява се от приета по делото съдебно-техническа експертиза (СТЕ) от 07.01.2021 г., че по информация от Затвора С. Р. В. е била настанена в спално помещение № 301 на трети (втори) жилищен етаж от трета група. През 2016 г., по време на извършван ремонт, ищцата била настанена в 312 стая, на трети етаж, трета група.

Съдът приема, че администрацията на Затвора С. е предоставила погрешна информация на вещото лице Р. К. при извършване на оглед на помещенията за целите на основната експертиза. Предоставените на експерта данни са в противоречие с посочените в справка изх.№ 188 от 08.03.2021 г. на началника на Затвора С. (л.282 и сл., описана в т.2), според която след 01.08.2016 г. до 01.04.2017 г. ищцата била настанена в стая № 801. Ищцата оспорва тези твърдения на затворническата администрация и поддържа, че по време на ремонта била настанена в килии № 807 и № 809.

Съдът приема за доказано, че в периода от 30.12.2014 г. до 31.07.2016 г. ищцата е обитавала стая № **312**, от 01.08.2016 г. до 31.03.2017 г. и обитавала стая с начална цифра **8**, а след 01.04.2017 г. – стая **301**. В молба от 14.06.2021 г. ищцата признава, че ремонтът е стартирал на 01.08.2016 г. (л.350), а в справка изх.№ 188 от 08.03.2021 г. на началника на Затвора С. (л.282 и сл.), че след ремонта ищцата е настанена в друго помещение на 01.04.2017 г., поради което и за целите на настоящето производство съдът приема, че ремонтът е продължил от 01.08.2016 г. до 01.04.2017 г.

Вещото лице К. описва сградата на Затвора С. като добре поддържана и почистена, без влага, нарушени повърхности и зацапвания по стените. Спално помещение № **301** било със светла площ (без стените) от 15.52 кв.м., с гладки стени, боядисани с латекс, без зацапвания и нарушени повърхности. Достъпът на дневна светлина и свеж въздух се осъществявал чрез два прозореца с площ от 3.75 кв.м. По информация от Затвора С. в спално помещение № 301 не са настанявани повече от 4 лица. От 2016 г. спалните помещения били със собствен санитарен възел, в който са разположени седяща

тоалетна чиния, мивка, кофа за отпадъци, хигиенни съдове и препарати за почистване. Площта на санитарния възел в помещение № 301 била 1.59 кв.м. При съобразяване на санитарния възел, площта на помещението е 13.93 кв.м. (15.52 кв.м. минус 1.59), което определя разполагаема площ от **3.48 кв.м.** при настанени четири лица. От доказателствата по делото се установява (показанията на св. Й. Д. И.), че след ремонта ищцата била настанена в тази стая с други две лица, т.е. общо трима л.св., поради което не се установява пренаселеност (13.93 кв.м. разделено на три е 4.64 кв.м.). Не се установяват по делото нарушения на условията на пребиваване като липса на достъп до светлина и до свеж въздух.

Спално помещение № **312** е със светла площ от 15.18 кв.м., със самостоятелен санитарен възел в много добро състояние към датата на огледа. По информация от Затвора С. до края на **2016 г.** спалните помещения са били без самостоятелни санитарни възли, а трето отделение е разполагало с общ санитарен възел с четири тоалетни, умивалня с осем чешми и баня с осем душа.

6. В допълнителна СТЕ от 05.04.2022 г. вещото лице Р. К. посочва, че спални помещения 807 и 809 в Затвора С. са без самостоятелни санитарни възли. Светлата площ на стая 807 с обзавеждане и оборудване била 9.08 кв.м., като в стаята имало 3 легла, 3 метални шкафчета и чугунен радиатор. Изложеното определя светла площ с оборудване (без стените) на едно лице от трима от **3.03 кв.м.** Светлата площ на стая 809 с обзавеждане и оборудване била 9.15 кв.м., като в стаята имало 2 легла, 3 метални шкафчета, чугунен радиатор, маса и стол. Изложеното определя светла площ с оборудване (без стените) на едно лице от двама от 4.58 кв.м.

Арестните помещения в [населено място], [улица], били с приблизително еднакви размери и еднакво (огледално) разположение на санитарните възли. Санитарните възли в килии № 8, 9, 12 и 18 били отделени със стена с височина от 1 метър без врата. Тоалетните чинии в тези три килии били тип „клекало“. Санитарният възел в килия № 11 на ареста в [населено място] бил плътно затворен над преградната стена и с врата, отделяща го от останалата част на килията. Прозорците осигурявали нормална осветеност на помещенията през деня, а през нощта осветление се осигурявало от две осветителни тела, монтирани над вратата, които също осигурявали достатъчно светлина през тъмната част на денонощието. В арестните помещения били монтирани по две двуетажни легла и във всяко от тях имало неподвижна закрепени маса и стол. Общата площ на килия в ареста в [населено място], с обзавеждане, била **15.63 кв.м.**, което определя площ на едно лице от четирима от **3.91 кв.м.**

Съдът намира за неотнормисимо описанието в допълнителната СТЕ на етапните конвойни помещения в Централен затвор С., [улица], тъй като същите са към ГД „Охрана“ на МП. Неотнормисими са и измерванията на Ареста в [населено място], тъй като ищцата не е била настанявана там в периода от 29.12.2014 г. до 08.10.2019 г.

Според писмо изх.№ 5244/04.11.2020 г. и писмо вх.№ 6445/27.04.2021 г. на Затвора [населено място] до ГДИН (л.141 и л.327) Р. С. В. не е била задържана на територията на Арест [населено място] или настанявана като етапно преминаваща за периода от 29.11.2014 г. до 08.04.2019 г.

Според писмо рег. № 10837 от 02.07.2021 г. на началника на сектор „Арести“ на О. С. (л.486) за периода от 29.12.2014 г. до 08.10.2019 г. ищцата не е била настанявана на територията на ареста на ул. „М-р В.“ № 2, който не разполага с етапно конвойно помещение, тъй като такива помещения се ползвали за нуждите на Главна дирекция „Охрана“. Оспорването на документа от ищцата, чрез адв. К. К., в о.с.з. на 15.09.2021

г.остана недоказано.

7. Според Доклад за О. на Република България по Национален превантивен механизъм (Н.) за извършена проверка в Затвора С. през **2014 г.** затворът разполага с 1907 кв.в. жилищна площ, която при стандарт от 4 кв.м. на л.св. дава възможен капацитет от 476 лица. Към 01.09.2012 г. настанените лица са били 294, а през 2014 г. – 281, от които в корпуса на затвора – 219, а останалите в ЗО С. и ЗО Р.. *В доклада е направен извод, че през последните години този брой може да се приеме за **постоянен***, от което следва логичен извод за *липса на пренаселеност* (бел. моя). Този извод изрично е направен в доклада на О. от 2015 г. (л.245).

Според документа от 2014 г., основен проблем от гледна точка на материалната база е липсата на санитарни възли в жилищните помещения, което налагало практика за използване на пластмасови кофи и кофички от кисело мляко с цел уриниране през нощта. Според констатации на Комитета за предотвратяване на изтезанията (КПИ) наличието на топла вода е само за 20 минути вечер, което кореспондираше с констатациите на Н., че това време е намалено на 10-15 минути, а събота и неделя – до 1 час (л.242).

Според цитирания доклад на О. на РБ Затворът С. разполага с добре оборудван МЦ с 4 лекарски кабинета, амбулатория, аптека, а медицинската апаратура, обзавеждане и оборудване били най-добрите от всички инспектирани затвори. Провеждало се диспансерно наблюдение на л.св. с хронични зобалвания. Като проблеми са отбелязани: нужда от подмяна на спален и постелъчен инвентар, реновиране на кухнята на затвора, осигуряване на топла вода за по-дълъг период от време, изграждане на тоалетни към спалните помещения.

В Доклада за О. на Република България по Национален превантивен механизъм (Н.) за извършена проверка в Затвора С. през **2015 г.** е отбелязан проблем по липса на санитарна част в помещенията и затруднен достъп до тоалетна през нощта при недостатъчна численост на надзорно-охранителния състав.

В Доклада за О. на Република България по Национален превантивен механизъм (Н.) за извършена проверка в Затвора С. през **2016 г.** е направен извод, че на база площ на помещенията, вътрешно обзавеждане, осветеност с дневна и изкуствена светлина, ниво на хигиена, разпределение на 2 до 4 л.св. на стая и **липса на легла тип „вишка“** Затворът С. е сред най-добрите в системата на М. в България (л.246). Нерешен оставал проблемът със санитарните възли, *а наличието на пластмасова кофа под всеки креват на л.св. показвало, че проблемът с нормален достъп до тоалетна през нощта съществува.*

Проблем оставал и недостатъчният НОС – един надзирател обслужвал по два коридора с около 60 л.св. *Интервюирани лишени от свобода споделяли, че нощно време не се отказва извеждането им, но по обясними причини се забавя.* Според доклада на О. от 2016 г. администрацията на затвора е изпълнила препоръките по Н. *във връзка с недостатъчно подаване на топла вода (30 минути) и недостатъчен сапун и хигиенни материали – предоставени били по два сапуна и времето с топла вода било удвоено.* Според доклада от 2016 г. лишените от свобода са 168, което потвърждава тезата за липса на пренаселеност в Затвора С..

Според Доклад за О. на Република България по Национален превантивен механизъм (Н.) за извършена проверка в Затвора С. през **2018 г.** капацитетът на Затвора С. през целия период на наблюдение от Н. никога не е достиган, *като е имало пренаселване единствено по време на извършвания ремонт.* Тези данни в доклада на О. за 2018 г.,

описанието на помещения № 807 и 809 в допълнителната СТЕ и свидетелските показания, че по време на ремонта в Затвора С. ищцата била настанена в малко помещение с общо три жени, която информация съвпада с тази в справка изх.№ 188 от 08.03.2021 г. на началника на Затвора С. (л.282 и сл., описана в т.2), *навежда съда на извод*, че по време на ремонта в Затвора С. (от 01.08.2016 г. до 01.04.2017 г.) ищцата е обитавала помещение в *условията на пренаселеност*. Съдът намира за недоказани твърденията на ответника, че ремонтът е приключил в края на 2016 г. В тази връзка и на основание чл.284, ал.3 ЗИНЗС съдът възприема информацията, предоставена в справка изх.№ 188 от 08.03.2021 г. на началника на Затвора С. (л.282 и сл., описана в т.2), че ищцата е обитавала помещение с начална цифра 8 за периода от 01.08.2016 г. до 01.04.2017 г.

8. По делото са налице данни за средносписъчен брой лишени от свобода жени в Затвора С. в Доклад на БХК (л.255), които потвърждават извода за липса на пренаселеност (извън периода на ремонта). Според доклада на БХК материалните условия в затвора са задоволителни на фона на общата картина. Най-голям е проблемът с липсата на санитарни възли в килиите, недостатъчният брой душеве, тоалетни и мивки в общите санитарни помещения, както и силно ограниченият достъп до топла вода. Л.св., чийто режим предвиждал настаняване в заключени помещения през нощта, били принудени да използват кофи за физиологични нужди, без каквато и да било възможност за уединение. Притеснение будела и липсата на достъп до санитарен възел по време на престоя на открито (л.264). Съществуващите санитарни възли на етажите в корпуса на затвора били малко, а топла вода се осигурявала само в определено време и за кратко. Десетки жени имали на разположение 15-20 минути да се изкъпят едновременно, като в някои случаи имало едва 4-5 работещи душа и също толкова мивки. За това време жените трябвало да успеят да изперат дрехите си, тъй като през другото време нямало топла вода. Това логично довело до първите осъдителни решения на ЕСПЧ през 2015 г. срещу ГДИН относно условията на Затвора С., *свързани с липса на непрекъснат достъп до санитарен възел и до течаща вода*.

Като друг проблем в доклада на БХК е отбелязано недостатъчното осигуряване на материали и консумативи за поддържане на лична хигиена. Месечно на затворничките били осигурени 10 дамски превръзки, 1 сапун за къпане, 1 сапун за пране, 200 грама прах за пране. Не се осигурявала тоалетна хартия и консумативи за поддържане на устна хигиена. Липсвали хавлии и вместо това се ползвали чаршафи. По отношение достъпа до медицински грижи затворът можело да се посочи като добър пример. Той разполагал с напълно нов медицински център, изграден по международни стандарти и снабден с нова и модерна апаратура. Медицинският персонал включвал лекар педиатър, гинеколог, психиатър и фелдшер на шатни длъжности. Международните изследвания показвали, че лишените от свобода жени имали по-различен здравен профил от мъжете-затворници: жените по-често страдали от психични заболявания, а лишаването от свобода можело да обостри вече съществуващи или да отключи нови психични заболявания или състояния, нуждаещи се от медицинска грижа. През 2014 г. средно 26.1 % от жените в Затвора С. са били с психични разстройства.

9. Показанията на свидетелката на ищцата С. Г. И. са релевантни за периода до **16.12.2016 г.**, когато свидетелката била освободена от Затвора С.. Същата установява, че са били с ищцата в един отряд от 2013 г. до освобождаването ѝ през 2016 г., почти стая до стая. Стаите били 14-15 кв.м., а в тях били настанени повече от 5 човека. В тази част съдът не кредитира показанията, тъй като не съответстват на броя на леглата

в стаите. Според свидетелката, в този период стаята нямала собствен санитарен възел. Имало тоалетна на етаж, а вечер, след проверката в 20:00 часа, ходели до тоалетна в кофи, които държали под леглата си.

Въз основа на показанията в тази им част, както и на констатациите в Доклада за О. на Република България по Н. за извършена проверка в Затвора С. през **2016 г.** за *наличие на пластмасова кофа под всеки креват на л.св.*, съдът приема за доказано, че пластмасовите кофи за удовлетворяване на физиологични нужди *са били индивидуални, а не общи.*

Според св.С. И. л.св. били отключени сутрин от 06:00 часа до 20:00 часа. В коридора имало течаща вода и общи санитарни възли, а топла вода имало само в определени часове – *един час вечер.* В килиите всички пушели, защото „там само това се правело“. Ищцата най-много се оплаквала от здравословното си състояние, от ходенето по голяма нужда и затова се чувствала подтисната и зле. Там били подценявани и унижавани и ищцата се чувствала зле от това – психически и физически. Била по-зле от останалите, защото била по-чувствителна. Двете били заедно, когато са преведени в С., в обща килия на [улица]. Там килията била ужасна – 5-6 легла с вишки, тоалетна по средата на килията и всичко се вършело пред всички. Тоалетните не били оградени със стени и всички се виждало и чувало. На [улица] нямало одеала и възглавници, леглата били счупени, а дюшеците били ползвани толкова отдавна, че „все едно не съществували“. Зимата било много студено, пълно с хлебарки и дървеници, осветлението било много лошо. Съдът не кредитира показанията на свидетелката относно условията в ареста на [улица], [населено място], тъй като са в противоречие с описанието на тези помещения, вкл. броя на наличните в тях легла (4) в справка рег. № 17928/05.11.2020 г. на О. С. (л.138) и в приета по делото допълнителна СТЕ от 05.04.2022 г.

Според свидетелката ищцата била в стая с площ 3-4 кв.м. заедно с 3 жени. През м.ноември 2016 г. (т.е. по време на ремонта) парното в килията на ищцата течало постоянно, идвали техници да го ремонтират, но л.св. били постоянно мокри – стените и дрехите им. Нямало вентилация, нямало система за сигнализация. Чукали по вратите, за да дойде надзорът. В С. постоянно имало течове, половината мивки и кранове не работели. Миели се на чугунени мивки и чакали на опашки. Поради това ставали спорове, скандали и побоища. Къпели се на смени, един път седмично, а банята през деня била за по 5 минути – около 60 жени трябвало да минат за един час. В VIII-мо отделение нямало душ, а само мивки. Поради ремонт на затвора 3-ти отряд бил преместен в 8-ми отряд. Когато жените били на каре, отделението се заключвало. Когато се правели обиски, около 1 час средно, също били заключени. Били заключени и по време на закуска, обед и вечеря. Тези, които били заключени, нямали достъп до тоалетна и течаща вода. Тогава ползвали кофи за физиологични нужди, които си закупували сами (изложеното е още един аргумент за съда да приеме, че кофите за физиологични нужди са били индивидуални). Когато били заключени, се налагало да чукат на надзора – той отварял 50% на 50%, когато минел и чуел. При престоя на открито нямало санитарен възел и вода. Ако някой искал да ходи до тоалетна, го връщали, за да ходи до тоалетна. Когато пици кльонът, също били заключени – за около 1 час. В стола също нямало тоалетна. Б. съхранявали в кашони под леглата. Не раздавали санитарни материали за поддържане на хигиена и за миене на килиите. За миене на баните и тоалетните имали парцал на дървена дръжка със старо войнишко одеало. Нямало шампоани, а само 2 сапуна и 400 грама прах за пране. Ищцата,

въпреки че била непушач, винаги била настанявана с пушачи, което постоянно ѝ създавало неприятности. Общата тоалетна била без врати и на клекало. Почти всяка сутрин, когато трябвало да се изхвърли съдържанието на кофата за физиологични нужди, се стигало до побоища, защото 60 жени се нареждали на опашка да си изхвърлят кофите и да се измият на 3 мивки. Ищцата страдала от синдром на раздразнените черва и този начин на ходене до тоалетна бил много мъчителен за нея, защото не можела „да стиска“. Изпитвала гняв, мъчение, трудности и унижение. Не приемала тези условия и това ѝ действало на психиката.

Според показанията на свидетелката на ищцата С. Г. И., дадени в о.с.з. на 15.12.2021 г., по време на ремонта от 2016 г. л.св. били настанени във временни помещения. Не била заедно в В., а в помещение със 17 човека. В. поставили в едно малко помещение с по-малко хора – били трима човека на три кв.м. Съпоставени, показанията на свидетелката в тази им част с описанието на помещения 807 и 809 в допълнителната СТЕ, навежда съда на извод, че за периода на ремонта от 01.08.2016 г. до 01.04.2017 г. ищцата е била настанена в помещение с по-малка площ, в което общо били 3 л.св.

Според свидетелката в стаята имало три легла, но нямало парно, започнало да тече. Докато свидетелката била освободена от затвора на 16.12.2016 г. – всеки ден имало проблеми, всеки ден се събирала вода и всеки ден идвали майстори в нейната стая, но парното не се оправило. Във временното помещение багажът бил под леглата и се намокрял. Съобразно периода, за който свидетелства и описанието на помещенията и лицата в тях, съдът приема, че в тази им част показанията на свидетелката касаят престоя на ищцата във временни помещения по време на ремонта. Въз основа на показанията в тази им част съдът приема, че освен в условията на пренаселеност, през зимния период по време на ремонта на ищцата не е осигурено нормално отопление.

Според св.И. в пловдивския арест условията били прилични, но в С., на [улица] било ужасно – нямало дюшеци. След 2014 г. купили дюшеци и направили ремонт, за да е по-светло, но станало по-тъмно. На прозорците сложили решетки с луфт, където се събирала мръсотия. Било пълно с дървеници и хлебарки. Нямало възглавници, никакви хигиенни материали не се предоставяли на жените. В арестните помещения в С., П. и С. 3., не само не разделяли пушачи от непушачи, но ги събирали и с доживотни, които били агресивни. В Затвора С., до напускането на свидетелката на 16.12.2016 г., помещенията нямали собствен санитарен възел и задържането по голяма нужда причинявало на В. дискомфорт и било много мъчително поради специфичните ѝ заболявания. В стаята на В. се редували между 3 и 4 човека на 4 легла. Било тясно и не могли да се разминават. Последното изречение е в противоречие с показанията на св. В. А., поради което съдът не кредитира в тази част показанията на св. С. И.. Относно условията в С., на [улица] съдът вече е изложил мотиви.

10. Другата свидетелка на ищцата М. Б. Т. е пребивавала в Затвора С. за периода от м.02.2011 г. до м.08.2012 г. и от м.05. до м.09.2016 г., в 3-ти отряд, заедно с Р. В., т.е. показанията ѝ са релевантни единствено за част от 2016 г.

Според свидетелката килията на В. била около 5-6 кв.м. с 4 легла, което е математически нереално и нелогично, тъй като свидетелката на ответника Й. Д. И. в периода 2014 г. – 2019 г. нямало легла на вишки. Според Т. вътре имало влага, нямало санитарен възел и течаща вода, а физиологичните нужди се извършвали в кофа. Били затворени в помещенията от 19:30 часа до 05:30 часа. Свидетелката е чувала В. да чука по вратата, за да ѝ отворят, но никой не идвал. Студена вода имало постоянно в банята, но не и в килиите, а топлата вода пускали вечерно време, за т.нар. душ – 6

душа и 4 мивки за 45-65 човека, за около 30 минути. Събота и неделя имали т.нар. „голяма баня“ – един час за целия отряд. В. постоянно се оплаквала, че я болят ръцете и краката от студената вода. Били са в обща килия в ареста на [улица]в [населено място]. Тази килия нямала светлина и въздух. Прозорците не се отваряли. Вътре тоалетните били първо на клекало, а после на седало, но не били оградени със стени, а само стеничка от 30 см и всичко се виждало. Очевиден е стремежът на свидетелката да свидетелствав полза на ищцата, тъй като преградите на санитарното помещение са с височина от 1.20 м. Леглата били на вишки в стая от около 6 кв.м. Относно размерите и условията в ареста на [улица]съдът не кредитира свидетелските показания като субективни и противоречащи на описанието в справка рег. № 17928/05.11.2020 г. на О. С. (л.138) и в приета по делото допълнителна СТЕ от 05.04.2022 г.

Свидетелката Т. установява, че на престоя на открито и в стола нямало тоалетна и течаша вода. Когато правели обиск на една килия, всички останали килии били заключени. Нямало система за сигнализация, ако някой искал за излезе – чукал по вратата. В тази им част всички свидетелски показания са идентични и съответна на писмените доказателства по делото, поради което съдът ги кредитира.

Ако кажели, че искат да си изхвърлят кофата, надзорът отговарял „утре сутрин“. Б. се съхранявал с кашони под леглото, а 5 човека били на обща закачалка, без гардероб. Килиите били пренаселени – с двойни и тройни легла-вишки, за които нямало стълби (в тази част показанията отново са в противоречие с показанията на св. Й. Д. И.). Предоставяли им хигиенни материали, но не били достатъчни за поддържане на хигиената. В. си купувала хигиенни материали от лавката. За хигиена на общите части използвали дървено гребло със старо одеало, а за стаите използвали стари, лични дрехи. В арестите ищцата постоянно била настанявана с пушачи и имала конфликти. Както ищцата признава в молба от 14.06.2021 г. престоят ѝ в арестните помещения в [населено място] и [населено място] в неблагоприятни условия е продължавал по няколко часа („съм чакала по няколко часа заедно с пушачи л.325), което несъмнено не достига прага на суровост по чл.3 ЕКПЧ.

Според свидетелката, в С. ищцата също била настанена с жена-пушач (в тази част показанията отново са в противоречие с показанията на св. В. А.). През 2016 г., в С., общата тоалетна на 3-ти отряд, нямала врати – тези показания също са противоречиви, тъй като считано от 01.08.2016 г. ищцата вече е била настанена в 8-мо отделение.

Поради многобройните противоречия с останалия доказателствен материал по делото, съдът остава критичен към показанията на св. Т. относно условията на изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“.

Житейски логични са нейните показания, че Р. изпитвала унижение и била от хората, които постоянно пишат жалби, но това било безрезултатно. Тогава се затваряла в себе си, дори обявила гладна стачка, за да има някаква промяна. Р. споделяла на свидетелката, че се въздържа от пиене на вода, за да не ползва кофата за физиологични нужди.

11. Установява се от показанията на свидетелката на ищцата В. Г. А., че за целия исков период и докато Р. излязла от затвора, винаги са били в общо помещение – 312-то помещение. След ремонта ги прехвърлили в 301-ва стая. Съдът кредитира свидетелските показания в тази им част, тъй като съответстват на данните по справка изх.№ 188 от 08.03.2021 г. на началника на Затвора С. (л.282 и сл.). За периода 2014 г. – 2016 г. били общо четири жени. Тъй като свидетелката В. А. е съжителствала през

цялото време с ищцата, съдът кредитира нейните показания относно броя на жените в стаята, а не на другите свидетели, според които ищцата била настанена с повече от 5 човека (напр. С. И.).

В помещението имало 4 легла, 4 шкафа и *спокойно можело да се движии в него. Съдът приема за релевантни показанията в тази им част с оглед поясненията на ЕСПЧ по цитираното дело М., а именно, че задържаните са имали възможност да се движат нормално в стаята си.* В тази част показанията на св. А. съответстват на данните в докладите на О. на РБ и на БХК за липса на пренаселеност в Затвора С..

Идентично и на другите свидетели св. А. соче, че за този период нямало тоалетна и течаща вода вътре в помещението, а се ползвала обща тоалетна, в края на коридора. В коридора се излизало целодневно – от 07:30 часа до 15:30 часа. Когато били затворени в помещението, ходели по малка нужда в кофа, но можело да почукаш и да те пуснат в общата тоалетна. В нея имало постоянно течаща студена вода, а топла – само в определени часове. Когато имало обиск, стоели заключени в помещенията. В. се оплаквала, че я боли стомах, но здравословното ѝ състояние било перфектно. Стаята имала два отварящи се прозореца, влизали въздух и светлина. През зимата имало отопление. Парното рядко се разваляло, но когато това ставало, идвали майстори да го оправят. Топла вода имало всяка вечер и можело да се изкъпеш. Нямало пушачи в помещението. Въз основа на тези показания на свидетелката – очевидец, която е пребивавала заедно с В. в общо помещение и лично е непушач, съдът намира за недоказани твърденията на ищцата, че в Затвора С. е била настанена в общо помещение заедно с пучаши.

Според свидетелката, на всички се раздавали хигиенни материали – сапун, прах, малко „В.“, което било достатъчно, за да се изчистят и изперат. Когато ги отключвали рано сутрин, вземали кофите и ги изхвърляли в общата тоалетна. При тяхното изхвърляне нямало опашки и побоища. След 2016 г. - 2018 г. били само двете с В. в същата стая, при което имало достатъчно пространство за двете. Описанието на стая 301 в основната експертиза и броя на настанените в него лице, според св. А., вкл. предвид данните за общия брой л.св. в Докладите на О. на РБ, потвърждават изводите на съда за липса на пренаселеност в Затвора С..

През 2018 г. направили тоалетна вътре в стаята – с преграда, като боксче, със стени до горе, при което ходенето по нужда не се виждало от другите. В този период имало постоянно течаща студена вода, а топла вода пускали по един час сутрин и вечер, така че при добра организация можеш да се изкъпеш. През периода 2018 г. – 2019 г. целодневно били пуснати и си общували. Били 25 човека в 3-та група. Тогава били заключени по график от 19:30 до 05:30 часа. За личния багаж ползвали метално шкафче, но по-голяма част от багажа бил под леглото.

Като свидетел в открито съдебно заседание на 26.05.2021 г. В. А. установява, че преди ремонта на 312-та стая през 2016 г. проблемът с радиатора бил отстранен много бързо. Свидетелства за проблем с наводняване и теч от парното в **807-ма стая**, поради което били преместени в друго помещение. По време на ремонта, и в трето, и в осмо отделение, винаги са имали достъп до течаща вода от 05:30 часа сутринта до 19:30 часа вечерта. Докато били в осмо отделение, се къпели на смени, защото били два отряда, но свидетелката винаги успявала да се изкъпе. Въз основа на показанията на св. А., според които винаги е била заедно с В., съдът приема за доказани твърденията на ищцата, че за периода на ремонта от 01.08.2016 г. до 01.04.2017 г. В. е била настанена в стаи 807 и 809, поради което относно размерите на тези помещения са

релевантни изчисленията на допълнителната СТЕ, указващи на пренаселеност, данни за каквато се съдържат и в докладите на О. на РБ.

След като всички свидетели по делото безпротиворечиво установяват наличие на проблем с наводняване в стаята на В., съдът приема, че в тази част показанията им касаят т.нар. „временни помещения“, т.е. обитаваната по време на ремонта стая 807. След като, според св. А., това принудило затворническата администрация да премести л.св. в друго спално помещение, съдът приема за доказани твърденията на ищцата за наличие на теч в помещение № 807, което обстоятелство следва да се съобрази кумулативно с установената пренаселеност при преценка на условията на пребиваване.

12. Установява се от показанията на свидетелката на ищцата М. И. Д., че познава ищцата от м.декември 2015 г., когато била задържана в Затвора С.. Били в едно и също отделение – трето. Свидетелката била освободена от затвора на 18.01.2020 г. Заедно с ищцата не били през цялото време, а за около **6-7 месеца**.

Според писмо изх.№ 173/17 от 18.08.2021 г. на началника на Затвора С. свидетелката М. Д. И. е пребивавала в затвора в следните периоди: от 14.12.2013 г. до 25.02.2014 г., от 11.06.2014 г. до 10.09.2014 г., от 27.02.2015 г. до 01.10.2015 г., от 30.12.2015 г. до 12.04.2017 г., от 29.12.2015 г. до 20.09.2018 г. и от 20.09.2018 г. до 18.01.2020 г. Д. е била в отделение от категория открит тип от 12.04.2017 г. до 09.08.2017 г., когато е преведена в заведение от закрит тип 3-та затворническа група. На 29.11.2017 г. била разпределена в 4-та затворническа група – втори жилищен етаж, в помещение за непущачи. Въз основа на данните от писмо изх.№ 173/17 от 18.08.2021 г. и свидетелските показания на Д., че с „ищцата не били през цялото време, а за около 6-7 месеца“, съдът приема свидетелските показания на М. Д. за противоречиви – свидетелката е била настанявана в Затвора С. и преди м.декември 2015 г., но очевидно е била в друга група, след като твърди, че до догава не е познавала ищцата. Същевременно е налице значителен период от време от 29.12.2015 г. до 18.01.2020 г., през който В. и Д. са пребивавали в Затвора С., поради което остават неясни твърденията на Д., че е била заедно с ищцата само 6-7 месеца. В допълнение, свидетелките С. И. и В. А. установяват за проблем с теч на парното през 2016 г., които показания съдът кредитира предвид съпадението им и факта, че за целия исков период А. винаги е била заедно с ищцата. В противоречие с тях са показанията на св. Д., според които през цялото време докато били заедно в трето отделение, ищцата имала проблеми с парното – постоянно течало, не работело и в стаята било много студено, поради което съдът не ги кредитира като неподкрепени с останалия доказателствен материал. Докато според св. А. преди ремонта на 312-та стая през 2016 г. проблемът с радиатора бил отстранен много бързо. Съвкупната преценка на посочените доказателства навежда съда на извод, че дори да е имало проблем с топлоснабдяването в жилищните помещения № 301 и 312, в които е била настанена ищцата, то тези проблеми са били краткосрочни и не са от естеството да достигнат прага на суровост по чл.3 ЕКПЧ.

Според св.Д. в стаите имало по едно малко шкафче 40/50 см, в което можеш да поставиш само козметика. Нямамо къде да поставят личните си вещи като дрехи, обувки и др. – те били в хартиени кашони под леглата. Тъй като леглото на ищцата било до парното, нейният кашон бил постоянно мокър от течащото парно. Освен проблема с парното, в стаята били три жени и нямамо къде да си преместят вещите. Тази стая била малка и вътре имало три легла, три шкафчета и една маса, които

заемали почти цялото място. Много пъти В. сигнализираща администрацията на затвора за проблема с парното, но тя не взимала никакво отношение. През целия период, докато били заедно, този проблем не бил разрешен. След като свидетелката била преместена в четвърто отделение (на 29.11.2017 г.), заедно с В. излизали на каре и тогава ищцата продължавала да ѝ споделя, че проблемът с парното е актуален и никой не ѝ обръща внимание под предтекст, че е непушачка и не могат да я преместят в стая за пушачи. В частта относно проблеми с парното, тъй като свидетелката установява, че те касаят малка стая с три жени, съдът приема, че показанията се отнасят до „временните помещения“ № 807 и 809, за които и другите свидетели установяват идентични проблеми.

Св. Д. установява случай, при който заедно с В. били в ареста в [населено място], [улица], в обща стая с пушачи. В. имала проблем със ставите, но не ѝ осигурявали добро легло и тя трябвало без стълба да се качва до втория етаж на вишката, при което изпитвала огромни болки. Тези еднократни случаи на временни неудобства не достигнат прага на суровост по чл.3 ЕКПЧ.

По-нататък свидетелката установява, че по време на делегация не било разрешено да се носят лекарства (в исковата молба не са наведени такива оплаквания). В ареста на [улица], С., нямало преградна стена на тоалетната в помещението и всичко се виждало, което се установява и от останалия доказателствен материал по делото. Нямало душ, водата не работела, казанчетата на тоалетната били счупени, имало теч от тавана и по леглата падала мазилка (в исковата молба не са наведени такива оплаквания). Не им раздавали парцал, лопата, метла – живеели в мизерия. Матраците в ареста С. били в безобразно състояние – мръсни, мазни и без чаршафи, нямало одеало, прибирали се с бълхи. В ареста в С. карето било над тавана на сградата – там нямало тоалетна и при крайна нужда, се ходело са самото каре - в исковата молба не са наведени такива оплаквания.

Съдът приема, че в тази им част (относно липсата на постелъчно бельо и на хигиенни средства в ареста в [населено място], [улица]) показанията на св. С. И. и на св. М. Д. са в противоречие с писмо рег. № 11003/06.07.2021 г. на О. С. (л.364), според което хигиената се поддържа от задържаните лица, на които се осигуряват необходимите препарати по таблици, утвърдени от главния директор на ГДИН. В писмото подробно са изброени предоставените материали за лична хигиена и за хигиена на помещенията, като на 111 броя страници (л.373-484) са приложени искания за отпускане на материални ценности, поради което не може да се приеме, че е налице бездействие на затворническата администрация, в пряка и непосредствена причинно-следствена връзка с което бездействие хигиената в арестните помещения да е била на нивото, установено от св. С. И. и на св. М. Д.. Според писмо рег. № 11003/06.07.2021 г. на О. С. на всяко настанено в ареста лице се предоставя постелъчни вещи – възглавница, дюшек, чаршафи, калъфка и одеало, което не съответства на свидетелските показания за липса на чаршафи и одеало. По изложените съображения техните показания в посочената част не следва да се кредитират. Лично раздадените срещу подпис хигиенни материали в затвора С. се установяват и от представени от ответника списъци на л.св., ползвали материали съгласно таблица № 6 (л.142-173) - метла с дръжка, ръкавици, четка с дръжка, метла обикновена, чували, препарат за под, стирка за под, препарати ТЕСТ, Д., WC гел, сапун за пране, тоалетен сапун, дамски превръзки, прах за пране и др. Поради противоречието им с представените писмени доказателства съдът не кредитира

свидетелските показания в частта им относно хигиенните условия в Затвора С., като приема, че затворническата администрация е изпълнила задължението си да предостави на л.св. средства за поддържане на лична хигиена и на хигиена на помещенията.

Според св.Д. в Затвора С. чистели с дървено гребло и войнишко одеало – без препарат и със студена вода - в исковата молба не са наведени такива оплаквания. Сапуните били тип „селски калъпи“, а в лавката нямало основни неща – превръзки, тампони, листа за писане. Посочи се, че в тази част показанията противоречат на писмените доказателства, поради което не се кредитират.

Тоалетната в осмо отделение преди ремонта нямала прегради, нямало и течаща вода, а един маркуч и една мивка, на която се миели всички. Там от тавана течали фекалии от горния етаж. След ремонта направили такива душеве, че не можаш сам да си регулираш водата, пускали я централно и те се изгаряли. На практика, се къпели с легени, защото нямало налягане на водата. Ако не отидеш на престой на открито, оставаш заключен в стаята. Тогава нямало надзиратели, които да те отключат, защото били с другите л.св. на престоя на открито. През нощта имало по двама надзиратели за две отделения, които стояли в кабинка между отделенията и не чували, когато някой чука, за да отиде до тоалетна. Имало конфликт срещу лице, което е почукало, за да ходи до тоалетна през нощта – било набито на другия ден, защото другите лишени от свобода не могли да спят, тъй като нямало сигнализация и всички се будели от чукаването. Според св.Д., преди ремонта на трето отделение, общите тоалетни нямали прегради.

Според писмо изх.№ 173/17 от 18.08.2021 г. на началника на Затвора С. на всички новопостъпили лица се предоставяли два броя бикини, два чифта чорапи, два броя хавлии, 1 чифт чехли за баня, два броя одеала, два броя чаршафи, два броя калъфки, 1 брой възглавница, 1 брой лъжица. За лицата, които нямат собствено облекло и обувки, им се предоставяли такива от склад „Социални помощи“. Предоставените лично на ищцата вещи са описани във вещеве ведомости (л.504-507) и за исковия период включват: лъжица, олекотена завивка, обувки, контейнер, одеало, долен чаршаф, възглавница от дюшеклък, 2 калъфки, чехли, 2 хавлии, 2 чифта чорапи, 2 броя д.плик, обувки, олекотена завивка, гуменки и др. Данните в цитираното писмо изх.№ 173/17 от 18.08.2021 г. са изискани не поради наведените в исковата молба оплаквания, а за преценка достоверността на показанията на св. Д.. С оглед противоречието на тези показания с други доказателства по делото – писмени и гласни, съдът намира, че показанията на св. Д. следва да бъдат ценени особено прецизно и само при наличие на съвпадение с друго доказателство.

13. Служителката на Затвора С. Й. Д. И., разпитана като свидетел, установява, че е работила като „надзирател“ от 1984 г. и познава ищцата от постъпването ѝ в затвора. В периода 2014 г. – 2019 г. свидетелката заемала длъжността „главен надзирател“, при което имала ежедневен контакт с лишените от свобода. През по-голяма част от присъдата В. била разпределена в 312-та стая, 3-ти отряд. През периода 2014 г.- 2019 г. не били повече от четирима човека в стаята, а след края на 2016 г., когато бил извършен ремонт на жилищните помещения в Затвора С., били настанени по двама-трима човека. В. била настанена в стая за непушачи. Лишените от свобода от закрит тип, където изтърпявала наказанието си В., били в отключени помещения през деня. Те се заключвали при проверката в 20:00 часа и се отключвали в 05:30 часа. През нощта, на всяко почукване, помещението се отваряло и се осигурявал достъп до

тоалетна. След приключване на ремонта в края на 2016 г., всяко помещение имало собствен санитарен възел, в който през целия ден имало течаща студена вода, а топла вода се пускала по график *само в общата тоалетна*. Л.св. имали легло, шкафче, в последно време им се раздавали контейнери (големи пластмасови кутии) за лични вещи. След ремонта, във всяка стая имало сигнализация, която се ползвала в светлата и тъмна част на денонощието. В периода 2014 г. – 2019 г. нямало легла на вишки. В този период В. била от л.св., които изразяват недоволство от почти всичко.

Като свидетел в открито съдебно заседание на 26.05.2021 г. Й. Д. И. установява, че в стайте на осмо отделение нямало санитарен възел и течаща вода, но престоят там бил кратък – за времето на извършвания ремонт. В трето и осмо отделение нямало система за сигнализация – стайте били отворени след сигнализиране от л.св. чрез почукване.

14. Служителката на Затвора С. Д. Д. И., разпитана като свидетел, установява, че е работила като ИСДВР от 02.12.2002 г., а от началото на 2017 г. като „инспектор психолог“. Не е била ИСДВР на В., но през годините е имала контакт с нея. Лично не е получавала оплаквания от В.. Установява, че В. не е изразявала желание за преместване в друга стая, а за периода 2014 г. – 2019 г. в стаята били не повече от 3 жени, тъй като помещението било за непушачи. През деня не били заключени, а през нощта – съобразно режима в 3О от закрит тип. След ремонта в края на 2016 г. във всяко спално помещение бил изграден санитарен възел. Спалното помещение било около 16 кв.м. Всеки коридор разполагал с общ санитарен възел – баня с тоалетни. На л.св. се предоставяли материали за поддържане на лична хигиена и хигиена на помещенията. Ежеседмично се осигурявало пране на постелъчното бельо, а на определен период – и на олекотените завивки. Всички л.св. разполагали с шкафче, а след ремонта – и с пластмасови контейнери, на колела с капак.

Като свидетел в открито съдебно заседание на 26.05.2021 г. Д. Д. И. установява, че В. се оплаквала поради лошите битови условия на живот, липсата на парно в едно от помещенията и мухъл в друго помещение.

В заключение, относно условията на изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“ за исковия период от 30.12.2014 г. до 08.10.2019 г. съдът намира за доказани следните обстоятелства, относими към нарушението на чл.3 ЕКПЧ, респ. чл.3, ал.1 и ал.2 ЗИНЗС:

I. За периода от 30.12.2014 г. до 31.03.2017 г. престой в спални помещения за времето от 20:00 часа до 05:30 часа, престой на открито (1 час дневно през зимата и час и половина през лятото), престой в затворническия стол по време на закуска, обед и вечеря, както и в различни случаи на заключване на помещенията през деня (обиск, свирене на кльон, конфликти между л.св. и др. под) *без достъп до санитарни помещения и постоянно течаща вода.*

II. За периода от 30.12.2014 г. до 31.03.2017 г. ползване във всички горепосочени случаи за облекчаване на физиологични нужди индивидуални пластмасови кофи без възможност за уединение.

III. За периода от 30.12.2014 г. до 31.03.2017 г. затруднена възможност за ползване на топла вода в общите санитарни помещения (от 20 минути до 1 час дневно и около 1 час събота и неделя) – освен от показанията на свидетелите на ищцата, това обстоятелство се установява и от констатации на Комитета за предотвратяване на изтезанията (КПИ), цитирани в Доклад на О. по Н. за 2015 г. (наличието на топла вода е само за 20 минути вечер, което кореспондираше с констатациите на Н., че това време е намалено на 10-15 минути, а събота и неделя – до 1 час (л.242). Докато според

доклад на О. от 2016 г. административцията на затвора е изпълнила препоръките по Н. във връзка с недостатъчно подаване на топла вода (30 минути) и недостатъчен сапун и хигиенни материали – предоставени били по два сапуна и времето с топла вода било удвоено. Според доклад на БХК материалните условия в затвора са задоволителни на фона на общата картина. Най-голям е проблемът с липсата на санитарни възли в килиите, *недостатъчният брой душиове, тоалетни и мивки в общите санитарни помещения*, както и силно ограниченият достъп до топла вода. Съществуващите санитарни възли на етажите в корпуса на затвора били малко, а топла вода се осигурявала само в определено време и за кратко. Десетки жени имали на разположение 15-20 минути да се изкъпят едновременно, като в някои случаи имало едва 4-5 работещи души и също толкова мивки. За това време жените трябвало да успеят да изперат дрехите си, тъй като през другото време нямало топла вода.

IV. Пренаселеност и липса на достъп до санитарен възел и течаща вода за периода на ремонта в Затвора С. от 01.08.2016 г. до 01.04.2017 г. при пребиваване в стаи 807 и 809.

V. Липса на отопление и неблагоприятни условия като влага и мухъл в същите стаи за зимния период от 01.10.2016 г. до 01.04.2017 г. и

VI. Ползване на тоалетна в арестно помещение в [населено място], [улица] при преграда от 1.20 м. без възможност за уединение. По отношение липсата на уединение при ползването на тоалетна в арестно помещение в [населено място], [улица] съдът съобразява препоръката на т. 19 От Европейски правила за затворите, според която затворниците трябва да имат безпрепятствен достъп до хигиенични санитарни помещения, съобразени с правото на *лично уединение*. От друга страна, следва да се съобрази, че в тези арестни помещения е било осигурено известно уединение чрез преграда от 1.20 м.

От писмо рег. № 6179 от 23.04.2021 г. на О. С. се установяват датите, на които ищцата е пребивавала в арестите на О. С.: 20-23.01.2014 г., 22-25.04.2014 г., 14-17.10.2014 г., 15-21.01.2015 г., 04-10.05.2016 г., 09-15.06.2016 г., 15-19.07.2016 г., 05-12.10.2016 г., 31.03.-04.04.2017 г., 26-30.05.2017 г., 14-16.03.2018 г., 04-06.02.2019 г. и 10-16.05.2019 г. (общо 69 дни) – винаги за целите на административни и граждански дела (л.321). неоснователни са оплакванията на ищцата, че документът съдържа пропуски и грешки, тъй като напълно идентични дати са посочени в писмо рег. № 17928/05.11.2020 г. на началника на О. С. (л.138).

Прежежданията на ищцата извън Затвора С. се установяват и от писмо изх.№ 674/14.09.2020 г. на Затвора С. (л.93 и сл.), от което се установява, че в периода от 21.03.2016 г. до 08.04.2016 г. ищцата е била настанена за лечение в СБАЛЛС С. съгласно Заповед №Л595 от 14.03.2016 г. на ГДИН, както и в периода от 16.02.2017 г. до 16.03.2017 г. е била настанена за лечение в СБАЛЛС С. съгласно Заповед №Л507 от 07.02.2017 г. на ГДИН. Някои от периодите на представяне по дела съгласно писмо изх.№ 674/14.09.2020 г. са по-дълги от посочените в писмо рег. № 6179 от 23.04.2021 г. на О., което е обяснимо с продължителността на пътуването и престой в конвойни помещения, които не са предмет на настоящето производство. От друга страна, в писмо изх.№ 674/14.09.2020 г. е посочено кога ищцата е напуснала и постъпила обратно в пенициарното заведение, докато предмет на спор е престоят ѝ в ареста на О. С., поради което съдът кредитира данните, посочени в писмо рег. № 6179 от 23.04.2021 г. на О. С.. Т.е. при определяне на размер на обезщетението следва да се съобразят общо 69 дни в исковия период, прекарани от ищцата в О. С. при

невъзможност да ползва тоалетна в уединение.

Описаните условия, преценени в тяхната съвкупност и кумулативно въздействие, достигат изискуемия праг на суровост за нарушение на чл.3 ЕКПЧ. Съдът приема, че установените нарушения са относително продължителни и с оглед индивидуалните специфики на пола, възрастта и здравословното състояние на ищцата са предизвикали у нея страдание и унижение, които надхвърлят неизбежния елемент на страдание и унижение, свързани със самото лишаване от свобода.

Недоказани, съответно неоснователни, са оплакванията на ищцата за: пренаселеност в Затвора С.; за пренаселеност, липса на достъп до тоалетна и течаща вода и облекчаване в кофи в следствените арести в [населено място] и [населено място]; съжителство с пушачи в Затвора С.; отключване, засрамване или заливане с вода от други л.св. – стр.9 от първоначалната ИМ. Именно тези обстоятелства, посочени в първоначалната ИМ опровергават твърденията на ищцата, че тоалетните в Затвора С. били без заграждения и врати. В тази насока са единствено свидетелските показания на свидетелките С. И. и М. Д., които съдът намира за заинтересовани при установяване на тези обстоятелства.

Удовлетворени са изискванията на т. 19 от Европейски правила за затворите за осигуряване на възможност за всеки затворник да се къпе и взема душ при подходящи за климата температури при възможност всеки ден, но не по-малко *от два пъти седмично*. Съдът приема, че изпълнено задължението на затворническата администрация да предоставя необходимите за средства за лична хигиена и за хигиена на помещенията.

Относно липсата на достъп до топла вода в спалното помещение в периода от 01.04.2017 г. до 08.10.2019 г., т.е. при изграден санитарен възел и наличие на течаща вода, съдът приема, че то не достига прага на суровост по чл.3 ЕКПЧ в светлината на Европейските правила за затворите, които поставят изискване на липса на *основна* хигиена под формата на основни санитарни и хигиенни изисквания. Възможността да се ползва санитарен възел, макар и с постоянно течаща студена вода, предоставя възможност за удовлетворяване на основни хигиенни изисквания, свързани с човешкото тяло и обитаваното помещение, вкл. при спецификите на женския пол, поради което съдът не приема, че е налице нарушение на чл.3 ЕКПЧ и чл.3, ал.1 и ал.3 ЗИНЗС. В тази връзка са неоснователни оплакванията за невъзможност да се поддържа хигиена по време на менструалния цикъл, тъй като са предоставени основни санитарни условия. От доказателствата по делото не се установява лично ищцата да е участвала в саморазправа при и по повод ползването на общите санитарни помещения, а твърденията ѝ, че докато клечала в общите тоалетни ставала свидетел на саморазправа, не достига прага на суровост за установяване на нарушение по чл.3 ЕКПЧ.

Твърденията на ищцата, че е изпитвала допълнителен дискомфорт от това, че е била с възпрепятстван 24-часов достъп до тоалетна в периода 30.12.2014 г. – 08.10.2019 г., поради което се е въздържала от ходене до тоалетна и от пиене на вода, за да не използва пълната кофа и да не удовлетворява физиологичните си нужди пред всички, ще бъдат обсъдени съвкупно със здравословното ѝ състояние. По идентичен начин ще бъде обсъдена възможността за почистване на кофата и това да провокира здравословни проблеми и инфекции.

Относно здравословното състояние на ищцата:

15. Установява се от медицинско свидетелство изх.№ 55/10.09.2020 г. на

Медицинския център (МЦ) при Затвора С. (л.95 и сл.), че Р. С. В. е регистрирана с ЛАК при МЦ Затвора С. от 11.12.2001 г. При постъпването си била в добро общо състояние. Представила епикриза за проведено лечение в МВР-болница С., психиатрично отделение, в периода от 04.06.2001 г. до 11.06.2001 г. с поставена диагноза: „Личностово разстройство от хистеричен тип. Дисоциативно разстройство. Агривационно и защитно поведение“. Ищцата е проследявана в условията на затвора от общопрактикуващ лекар, офталмолог, невролог, психиатър, гинеколог, оториноларинголог, ортопед, ендокринолог, ревматолог и дентист. Лекувана е в СБАЛЛС при Затвора С. с диагноза: „Раздразнимо дебело черво. Хемороидес инфламата ет сангвината. А. секундария“.

В становище от 09.03.2021 г. на Д. И.- ВПД НС „СДВР“ към Затвора С. (л.286) са описани консултациите на Р. В. с психолог за исковия период от 29.12.2014 г. до 08.10.2019 г. – на 06.01.2015 г. – относно възможностите ѝ за реализация в живота ѝ на свобода; на 17.01.2017 г. – по повод суицидни изявления, свързани с битови условия и жилищно настаняване; на 01.02.2017 г. – по повод битови условия и здравословни проблеми; на 02.06.2017 г. – поради твърдения, че ѝ липсват зачетени работни дни; на 04.08.2017 г. – конфликт с друга осъдена от групата по местоживееене; на 29.08.2017 г. – същия конфликт; на 13.08.2018 г. – по нейна молба разказва за престоя в болницата на затвора и на 31.08.2018 г. – по повод среща с представители на БХК, фиксирана около съдебните дела, които води срещу администрацията на затвора.

Според становище от 09.03.2021 г. на д-р Ст. П. – директор на МЦ към Затвора С. (л.296-297), през целия си период на престой в затвора В. демонстрира явно манипулативно поведение, раздразнителност, смяна на афекта от депресивност до гняв при обосновано опровергаване на изказванията ѝ, неспособност да изпитва разкаяние или чувства на вина, неспособност за емпатия. На конкретно зададени въпроси, демонстрира вербална агресивност, незачитане на авторитети и институции. Склонност към набеждаване, тълкува действията на околните като насочени срещу нея. Проявява кверулентност и рентова насоченост.

Здравословното състояние на В. и лечението на заболяванията ѝ подробно са описани в Медицинско свидетелство изх.№ 54 от 20.12.2018 г. на д-р И., м.ф. П. и м.ф. М. от МЦ към Затвора С. (л.298-301). Възраженията на ищцата относно заеманите от медицинските лица длъжности и относно тяхната специалност са ирелевантни твърдения, неподкрепени с доказателства. Според документа в условията на затвора ищцата е проследявана от общопрактикуващ лекар, офталмолог, невролог, психиатър, гинеколог, оторинолог, ортопед, ендокринолог, ревматолог и дентист. През м.март 2009 г. в МБАЛ „Х.Д.“ С. е направено терапевтично абразиво по повод хиперполименорея. С оглед исковия период (2014 г. – 2019 г.) изложеното изключва възможността за претърпени вреди поради заболяване от хиперполименорея и твърденията в исковата молба за липса на възможност за поддържане на хигиена по време на кръвоизливите. Също през 2009 г. (29.06.-31.08) е лекувана в СБАЛЛС при Затвора С. с диагноза „Раздразнимо дебело черво. Хемороидес инфламата ет сангвината. Анемия секундария“, поради което е дължим извод, че към исковия период тези заболявания вече са документирани при ищцата.

Поради персистиращи разнородни оплаквания на В., които са от различни органи и системи при отчетена параклиника в норма и липса на регистрирани заболявания при проведени консултативни прегледи, ѝ е предложена консултация с психиатър. Такива

са проведени на 14.01.2011 г. и на 11.03.2011 г. На 20.04.2011 г. е хоспитализирана в НО–СБАЛЛС С., като на 29.04.2011 г. се завърнала с диагноза „Параноидно разстройство на личността“, без ЛКК становище и преценка за представяне на ТЕЛК. На 10.05.2011 г. и на 10.06.2011 г. В. отказала пролежаване в специализирана болница при Затвора [населено място], необходимо за явяването ѝ на ТЕЛК. Не провеждала лечение за психиатрично заболяване.

16. В единична съдебно-медицинска експертиза (СМЕ) от 15.01.2021 г., изготвена от д-р Е. Й., подробно са описани наличните в здравния картон на ищцата медицински документи, касаещи периода от 29.12.2014 г. до 08.10.2019 г. (л.167-171) и описаните в тях констатирани заболявания (л.172-173). Въз основа на тях вещото лице д-р Й. е формирала извод, че състоянието на битовите условия в жилищните помещения в Затвора С. *преди ремонта от 2016 г.* (без самостоятелни санитарни помещения и с общ санитарен възел) *е могло да създава дискомфорт* на Р. В. при обостряне на циститните оплаквания – чести позиви за уриниране, болка и парене при уриниране. На ищцата е правено изследване на стерилна урина през м.април 2015 г. с данни за наличие на бактерии Е. коли 10³ *без назначено лечение*. След 2015 г. хроничният цистит е описан като водеща диагноза в епикризи към истории на заболяването № 80/48 от 18.02.2019 г., № 3618/18.03.2019 г. и № 154/95 от 17.04.2019 г.

Въз основа на цитираните изводи на в.л. д-р Й. (за вероятен дискомфорт при обостряне на циститните оплаквания), както и показанията на св.С. И. (ищцата била принудена „да се стиска“) и св. Т. (Р. споделяла, че се въздържа от пиене на вода, за да не ползва кофата за физиологични нужди), съдът приема за доказани оплакванията на ищцата, че условията на изтърпяване на наказанието в периода 30.12.2014 г. – 01.04.2017 г., при липса на санитарен възел в жилищните помещения, ѝ е създавало дискомфорт предвид специфичните ѝ заболявания. Този здравословен дискомфорт също следва да бъде преценен при кумулативното въздействие на условията по смисъла на чл.3, ал.2 ЗИНЗС.

Относно оплакванията на ищцата за възпрепятстван 24-часов достъп до тоалетна в периода 30.12.2014 г. – 01.04.2017 г., при липса на санитарен възел в жилищните помещения, съдът приема, че по делото са събрани противоречиви доказателства. Логично от една страна са показанията на свидетелите на ищцата, които обаче съдът приема за заинтересовани да свидетелстват в нейна полза. Свидетелите на ответника установяват липса на възпрепятстване за ползване на тоалетна „при почукване“, когато жилищните помещения били заключени. В тяхна подкрепа са данните в Доклад за О. на Република България по Национален превантивен механизъм (Н.) за извършена проверка в Затвора С. през **2016 г.**, според които *интервюирани лишени от свобода споделяли, че нощно време не се отказва извеждането им, но по обясними причини се забавя*. В Доклада за О. на Република България по Н. за извършена проверка в Затвора С. през **2015 г.** също е отбелязан проблем по липса на санитарна част в помещенията и затруднен достъп до тоалетна през нощта при недостатъчна численост на надзорно-охранителния състав. Съдът приема, че дори да е налице забавяне при ползване на общ санитарен възел при заключена килия, то това следва да бъде преценени съвкупно с установения вече здравословен дискомфорт и въздържане при ползване на общата тоалетна. Пълнен отказ и възпрепятстване на ползване на обща тоалетна не се установяват безпротиворечиво по делото, поради което съдът намира тези оплаквания за недоказани.

Приетите по делото единична и комплексна медицински експертизи не установяват

причинно-следствена връзка между битовите условия на изтърпяване на наказанието и здравословното състояние на ищцата. Според вещото лице Й. битовите условия в Затвора С., след извършения ремонт през 2016 г., *нямат отношение към протичането на вече диагностицирания цистит при В. (л.175)*. Относно синдрома на свръхактивен пикочен мехур експертът е изразил мнение, че също няма връзка с битовите условия. Синдромът бил диагностициран при В. през 2019 г. и се изразявал в чести позиви за уриниране, без парене и болка в областта на пикочния мехур – през деня осв. ходели до тоалетна повече от 8 пъти, а през нощта - 5-6 пъти. Заболяванията артериална хипертония и на опорно-двигателния апарат с неврологични усложнения *са с фамилна предразположеност* и битовите условия в затвора нямали отношение към протичането им. Остеопорозата се дължала на хормонални промени в менопаузата, атрофия на щитовидната жлеза е с най-честа причина тиреоидът на Х., гастроентерологичните заболявания зависели от храненето и изисквали спазване на диета, острите възпаления и лакетната травма също нямали отношение със състоянието на битовите условия в затвора.

В открито съдебно заседание на 27.01.2021 г. вещото лице Й. е изразила лично мнение, че ищцата не е била лишена от медицински грижи, което се установявало от представената медицинска документация на 5 страници и от личните амбулаторни картони, където са описани прегледи със специалисти, извършени клинични изследвания и провеждано болнично лечение (епикризи). При разпита си в о.с.з. лекарят потвърждава, че единственото заболяване при ищцата, което може да бъде обострено в исковия период, е свързано с циститните ѝ оплаквания. Според експерта – данните за хроничен цистит (възпаление на пикочния мехур) се доказвали с извършване на изследване на стерилна урина. Нивото на установените причинители в урината при ищцата било документирано през м.април 2015 г., където нивото на патогенният бактерия Е. коли било 10 на трета степен, *но в документа изрично пише, че не ѝ е назначено допълнително лечение*. Според д-р Й. влиянието на битовите условия в Затвора С. би могло да създаде дискомфорт на ищцата *до извършване на ремонта през 2016 г.*, когато тоалетната е била обща и в края на коридора, поради което ищцата е следвало да изчаква за ползването ѝ – *това изчакване създавало дискомфорт при обострени циститни оплаквания*. Вещото лице е категорично, че това заболяване (хроничен цистит) *не може да се получи от ползването на обща кофа за облекчаване, тъй като не можело тази инфекция да тръгне от кофата нагоре без пренасяне, което се получавало при избърсване или лоша хигиена*. Пояснява, че бактерията Е. коли нормално се намира в човешкия организъм и участва в храносмилателните процеси. Ставала патогенна при промяна в общото състояние на човека и спадане на неговите защитни сили. Синдромът „свръхактивен пикочен мехур“ се появявал в медицинската документация през 2019 г., като си смята, че той е *неврогенно разстройство*, дължащо се на патологични импулси, които се дават от централно ниво – от мозъка, към пикочния мехур и тогава се получават много чести позиви за уриниране. Най-драматизиращо за пациентите било да получат тези позиви през нощта. При тези оплаквания се получавал феномен – да не се пие вода, за да не се ходи често до тоалетна. Лечението на хроничния цистит било чрез антибиотици и спазмолитици. Препоръчително било пиенето на вода и билкови чайове. Ищцата не била лекувана с антибиотик за хроничния цистит.

17. По делото е изготвена комплексна медицинска експертиза от 30.03.2022 г. от вещите лица д-р М. И. К.-Д. – психиатър и д-р О. Д. М. – интернист. Експертите са

установили документ за проведена хоспитализация в НО-СБАЛЛС С. в периода 20.04.-29.04.2011 г. с поставена диагноза „Параноидно разстройство на личността“. Настоявала да бъде лекувана в С. и отказала да подпише документи за лечение в ПО Л.. Представена пред ТЕЛК С. на 09.11.2011 г. и оценена като работоспособна без ТНР. При обжалване НЕЛК потвърждава по всички поводи с ЕР № 0088/09.02.2012 г. В епикриза от пролежаване в СБАЛЛС С. в периода 06-14.02.2012 г. диагноза: „Личностово разстройство. Дисоциативно разстройство. Агравационно и защитно поведение“. На 16.09.2016 г. е прегледана от психиатър д-р А. и преценена като „напрегната, тревожна, емоционално лабилна“, като причина изтъква „конфликт със затворническата администрация“. Епикриза към история на заболяването № 154/95 от СБАЛЛС, Вътрешно отделение“, постъпила на 17.04.2019 г. и изписана на 03.05.2019 г. с диагноза: „Личностово разстройство“. С ЕР на ТЕЛК от 2019 г. на МБАЛ „Д-р И. С.“ [населено място] е определена трайно намалена работоспособност 30 % за срок от 3 години с водеща диагноза „Остеопороза след менопауза. Атрофия на щитовидна жлеза – еутиреоидно състояние. Артериална хипертония II [населено място] степен. Свръхактивен пикочен мехур. Хроничен цистит. Бурсит на двете раменни стави – болков синдром. Личностово разстройство“.

Заклучението е за липса на съществено отражение върху психиката на ищцата в периода от 29.12.2014 г. до 08.10.2019 г. на съвкупното въздействие на заболяванията ѝ и битовите условията върху изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“. Изложението потвърждава констатациите на д-р Й.. Съдът не намира основание да се отклони от единното мнение на експертите.

Вещите лица са проследили медицинската документация на ищцата относно психични заболявания, както следва: от МВР болница С. в периода 04-11.06.2001 г. и от проведени на 14.03.2002 г., 19.01.2011 г., март 2011 г. и 16.09.2016 г. консултации с психиатър, за да достигнат до извод, че В. е имало невротични симптоми в резултат на изолацията, променените условия на живот и соматичните заболявания в периода от 29.12.2014 г. до 08.10.2019 г., но *същите нямат съществена градация в сравнение с тези при постъпването ѝ и нямат съществено отражение върху психиката ѝ, при липса на градация на оплакванията и на симптомите (л.583)*. Този извод се поддържа от вещото лице д-р Д. и при поясненията ѝ в о.с.з. на 15.06.2022 г. – невротичните симптоми при ищцата нямат градация в сравнение с тези при постъпването ѝ, т.е. тя е постъпила с тези симптоми и не се наблюдава динамика или влошаването им.

Според поясненията на д-р М., дадени в о.с.з. на 15.06.2022 г., не е налице медицинска документация за урологично заболяване при постъпването на ищцата в Затвора С.. Такова е документирано по време на престоя ѝ в затвора. Като се съобрази продължителността на престоя на ищцата в пенитенциарно заведение (19 години), появата на дадено заболяване в тези условия не означава, че същото пряко е причинено от тях, каквото неправилно становище поддържа ищцата. В противна насока е мнението на назначените по делото вещи лица, вкл. изводът им, че ищцата не е била лишена от медицински грижи, подкрепен с медицинска документация от периода 29.12.2014 г. – 08.10.2019 г.

При съвкупната преценка на приетите заключения, медицинската документация и данните в докладите на О. на РБ и на БХК, че МЦ в Затвора С. е модерно оборудван и разполага с медицински специалисти, съдът приема за категорично доказано, че в исковия период ищцата е получавала адекватно медицинско лечение на заболяванията ѝ (с изключение на хроничния цистит), като всички установени при нея заболявания

не са причинени от условията на изтърпяване на наказанието.

Експертът д-р М. определя урологичните заболявания като най-често бактериални заболявания на пикочните пътища. Посочва, че за възникването на урологично възпаление на пикочните пътища е необходим физически контакт (в каквато насока е мнението на д-р Й.) и такова инфектиране се наблюдавало много често при човешката популация, независимо в какви условия живее. Такава инфекция можело да се инициира при недобра хигиена на гениталиите, при доказването им със замърсени ръце, при някои форми на полов акт и ятрогенно, т.е. в условията на лечебно заведение, напр. при поставяне на катетър. При тези обяснения за етиологията на заболяването, д-р М. посочва, че *трудно може да изведе условията в затвора като етиологична причина за урологично заболяване*. Не може да даде категоричен отговор относно ползването на кофа от повече от един човек поради липса на яснота как се е ползвала кофата – имало ли е контакт на тялото с ръба на кофата, имало ли е възпалителни пръски, от които е възможно заразяване. Сочи, че вероятността от заразяване при ходене по голяма нужда е напълно еднаква независимо дали това се извършва в чиста или мръсна тоалетна. *Относно ползването на кофа съдът съобразява доказаното по делото обстоятелство, че кофите са били лични, т.е. няма доказан случай на ползване на кофа от няколко човека*, а дори при наличие на единични такива случаи, мнението на вещите лица е категорично за липса на зависимост между кофата и циститните оплаквания без продължителен физически контакт. По изложените съображения съдът приема, че заболяването „хроничен цистит“ не е причинено от условията на изтърпяване на наказанието, вкл. от използването на кофа за облекчаване. Относно другите установени при ищцата заболявания следва да се кредитират изводите на вещото лице д-р Й.. В тази връзка съдът съобразява диагнозите, поставени в ЕР на ТЕЛК от 2019 г. на МБАЛ „Д-р И. С.“ [населено място] относно определена трайно намалена работоспособност 30 % за срок от 3 години: „Остеопороза след менопауза. Атрофия на щитовидна жлеза – еутиреоидно състояние. Артериална хипертония II [населено място] степен. Свръхактивен пикочен мехур. Хроничен цистит. Бурсит на двете раменни стави – болков синдром. Личностово разстройство“, съвкупно с пояснението на в.л. д-р Й., че атрофия на щитовидната жлеза е с най-честа причина тиреоидът на Х., т.е. последното заболяване не е описано в документа, а се споменава от вещото лице като най-честа причина за констатираната атрофия на щитовидната жлеза.

В заключение относно здравословното състояние на ищцата:

Към горепосочените условия на изтърпяване на наказанието, за които се установи нарушение на чл.3 ЕКПЧ и чл.3, ал.1 и ал.2 ЗИНЗС съдът приема, че следва да се добави изпитван от ищцата дискомфорт поради заболяването й „хроничен цистит“ в периода от 30.12.2014 г. до 01.04.2017 г. поради липса на санитарен възел в жилищните помещения и затруднен/забавен достъп до обща тоалетна. При кумулативното въздействие на условията по смисъла на чл.3, ал.2 ЗИНЗС следва да се съобрази и липсата на назначено лечение на същото заболяване, документирано през м.април 2015 г., доколкото *в документа изрично е отбелязано, че не й е назначено допълнително лечение*. Назначената по делото единична медицинска експертиза, изпълнена от д-р Й., също не е установила лечение на заболяването с антибиотик. По силата на чл.284, ал.2 ЗИНЗС в случаите по чл. 3, ал. 2 ЗИНЗС съдът взема предвид кумулативното въздействие върху лицето на условията, в които е изтърпявало наказанието лишаване от свобода или задържането под стража,

продължителността, както и други обстоятелства, които имат значение за правилното решаване на спора. В случаите на установено нарушение на чл.3 ЗИНЗС и съгласно чл.284, ал.5 ЗИНЗС настъпването на неимуществени вреди се предполага до доказване на противното, като размерът им се определя от съда по справедливост (чл.52 от ЗЗД). За исковия период от 30.12.2014 г. до 08.10.2018 г. при съобразяване на кумулативното въздействие на условията по смисъла на чл.3, ал.2 ЗИНЗС, съдът взема предвид горепосочените 6 броя нарушения на условията на изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“, към които следва да се добавят констатираните нарушения във връзка със здравословното състояние на ищцата. От тях се установява, че основните нарушения са в периода от **30.12.2014 г. до 31.03.2017 г.** (2 дни през 2014 г., 365 дни през 2015 г., 366 дни през високосната 2016 г. и 90 дни през 2017 г., **общо 823 дни или две години и три месеца**), когато ищцата е пребивавала в спални помещения *без достъп до санитарни помещения и постоянно течаща вода*, поради което е била принудена за облекчаване на физиологичните си нужди да ползва индивидуални пластмасови кофи без възможност за уединение. За същия период се установи затруднена възможност за ползване на топла вода в общите санитарни помещения (от 20 минути до 1 час дневно и около 1 час събота и неделя). Тези условия на изтърпяване на наказанието са причинили на ищцата допълнителен здравословен дискомфорт поради заболяването ѝ „хроничен цистит“ в периода от 30.12.2014 г. до 01.04.2017 г. поради липса на санитарен възел в жилищните помещения и затруднен/забавен достъп до обща тоалетна. Към тези условия следва да се добави **пренаселеност и липса на достъп до санитарен възел и течаща вода** за периода на ремонта в Затвора С. от 01.08.2016 г. до 01.04.2017 г. (**общо 243 дни**) при пребиваване в стаи 807 и 809, при частично съвпадане на периодите и условията поради липса на санитарен възел в помещенията, както и *липса на отопление и неблагоприятни условия като влага и мухъл* в същите стаи през зимния период от 01.10.2016 г. до 01.04.2017 г. и ползване на тоалетна в арестно помещение в [населено място], [улица]при преграда от 1.20 м. без възможност за уединение **общо 69 дни**. При кумулативното въздействие на условията по смисъла на чл.3, ал.2 ЗИНЗС следва да се съобрази и липсата на назначено лечение на заболяването „хроничен цистит“, документирано през м.април 2015 г., т.е. за периода от 22.04.2015 г. (когато е направено изследване на стерилна урина без назначено лечение) **до 08.10.2019 г.**

При определяне размера на обезщетението съдът намира, че следва да се съобрази с анализ на новите решения на ЕСПЧ по дела, касаещи оплаквания за лоши условия в местата за ЛС, според който обезщетение, присъдено от националния съд, което се равнява на 4 евро на ден или на **30% от присъждането на ЕСПЧ** при сходни обстоятелства е адекватно и не поставя под съмнение ефективността на производството за обезщетяване на вредите от поставяне в лоши условия на задържане. Едновременно с това в повечето случаи такова обезщетение би било достатъчно, за да обезщети вредите, произтичащи от нарушение на забраната за поставяне в лоши условия на задържане по смисъла на чл. 3 от Конвенцията. Като аналог може да се използва решение на ЕСПЧ по жалба № 9835/11.02.2019 г. на Н. П., свързана с условията на изтърпяване на наказанието в Затвора Б. за периода от 17.11.2011 г. до 17.11.2016 г., т.е. 5 години, по която ЕСПЧ е присъдил обезщетение за имуществени вреди в размер на 10 800 евро, или 2160 евро на година, 180 евро на месец, 6 евро на ден). 30 % от 6 евро е 1.8 евро на ден. Съдът приема за справедлив измерител на обезщетението на неимуществени вреди сумата от 4 евро на ден за

периода от **30.12.2014 г. до 31.03.2017 г.** (6439 лв.), 1.8 евро на ден поради пренаселеност, липса на отопление, влага и мухъл в помещенията, в периода 01.08.2016 г. до 01.04.2017 г. (856 лв.), 1.8 евро на ден за условията в ареста в [населено място] – 243 лв., или общо сума в размер на 7538 лв. Към този размер на обезщетението за неимуществени вреди следва да се добави и сума в размер на 3000 лв., определена по справедливост по смисъла на чл.52 ЗЗД, за претърпян допълнителен здравословен дискомфорт поради заболяването й „хроничен цистит“ в периода от 30.12.2014 г. до 01.04.2017 г., както и за липсата на лечение на това заболяване за периода от 22.04.2015 г. до 08.10.2019 г. Общият размер на дължимото обезщетение по чл.3 ЗИНЗС е 10 538 лв. За разликата до предявения размер от 200 000 лв. искът следва да бъде отхвърлен като неоснователен.

Претенцията на ищцата за присъждане на обезщетението със законната лихва от 25.11.2000 г. е неоснователна. Съгласно т.4 от Тълкувателно решение № 3/2005 г. на ОСГК на ВКС при незаконни актове на администрацията началният момент на забавата и на погасителната давност за предявяване на иска за неговото заплащане е влизане в сила на решението, с което се отменят унищожаемите административни актове, при нищожните - това е моментът на тяхното издаване, а за незаконни действия или бездействия на административните органи - от момента на преустановяването им. В случая, незаконосъобразните действия са преустановени с момента на напускане на пенициарното заведение на 08.10.2019 г., поради което обезщетението следва да се присъди със законната лихва, считано от 08.10.2019 г.

Неоснователно е възражението на ответника ГДИН по чл.110 ЗЗД, според който с изтичане на петгодишна давност се погасяват всички вземания, за които законът не предвижда друг срок. Съгласно цитираната т.4 от Тълкувателно решение № 3/2005 г. на ОСГК на ВКС погасителната давност започва да тече от 08.10.2019 г. и не е изтекла. Съобразно исковия период от 30.12.2014 г., първоначалната искова молба е предявена на 09.01.2018 г., съобразно която дата погасена по давност би била искова претенция до 09.01.2013 г., каквато процесната не е.

Исковата претенция следва да бъде уважена срещу ответника ГДИН, който е правосубектен по смисъла на чл.205 АПК, вр. чл.12, ал.2 от ЗИНЗС, като самостоятелно юридическо лице за исковия период и в чиито правомощия се включва прякото ръководство и контролът върху дейността на местата за лишаване от свобода и пробационните служби (чл.12, ал.1 ЗИНЗС). Независимо, че осъществява общо ръководство върху дейността по изпълнение на наказанията съгласно чл.10 ЗИНЗС, Министерство на правосъдието не е правосубектен ответник по иска по чл.284-284 ЗИНЗС, поради което искът срещу него следва да бъде отхвърлен.

При този изход на спора разноски следва да се присъдят в хипотезата на чл.286, ал.3 ЗИНЗС - когато искът се уважи изцяло или частично, съдът осъжда ответника да заплати разноските по производството, както и да заплати на ищеца внесената държавна такса. Ищцата е освободена от държавна такса и ползва безплатна правна помощ, поради което не следва да й се присъждат сторени разноски. В хипотезата на частично уважаване на иска, не е предвидена възможност за заплащане на ответника на юрисконсултско възнаграждение, поради което такова не следва да му се присъжда. Съгласно чл.286, ал.3 ЗИНЗС ответникът следва да бъде осъден да внесе по сметка на АССГ сторените от бюджета на съда разноски за експертизи, както следва: 270 лв. за единична СМЕ на д-р Й., 670 лв. за основна СТЕ, 838.50 лв. за в.л. д-р Д., 838.50 лв. за в.л. д-р М. и 1490 лв. за допълнителна СТЕ, или общо сума в размер на

4107 лв.

Водим от горното и на основание чл. 285 от ЗИНЗС, във връзка с чл. 203 и сл. от АПК, във връзка с чл. 1, ал.1 от ЗОДОВ, **Административен Съд С. - град, I отделение, 69 състав,**

Р Е Ш И:

ОСЪЖДА Главна Дирекция „Изпълнение на наказанията“, [населено място], [улица], да заплати на Р. С. В., ЕГН [ЕГН], от [населено място], [община], ул. „9-ти септември“ № 17, със съдебен адрес [населено място], [улица], ет.2, ап.3, чрез адв. К. К. от САК, обезщетение за неимуществени вреди в размер на 10 538 лв., претърпени в периода от 30.12.2014 г. до 08.10.2019 г. за нарушение на чл.3, ал.2, вр. чл.284-286 ЗИНЗС поради условията на изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“ в Затвора С., както и по време на престойте ѝ в Следствен арест в [населено място], ведно със законната лихва от 08.10.2019 г. до окончателното му изплащане.

ОТХВЪРЛЯ иска, предявен от Р. С. В., ЕГН [ЕГН], от [населено място], [община], ул. „9-ти септември“ № 17, срещу Главна Дирекция „Изпълнение на наказанията“, за други оплаквания за нарушение на чл.3, ал.2, вр. чл.284-286 ЗИНЗС и за разликата до предявения размер от 200 000 лв.

ОТХВЪРЛЯ иска на Р. С. В., ЕГН [ЕГН], от [населено място], [община], ул. „9-ти септември“ № 17, срещу Министерство на правосъдието, за заплащане на обезщетение за неимуществени вреди в размер на 200 000 лв., претърпени в периода от 30.12.2014 г. до 08.10.2019 г. за нарушение на чл.3, ал.2, вр. чл.284-286 ЗИНЗС поради условията на изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“ в Затвора С., както и по време на престойте ѝ в Следствен арест в [населено място], П. и С. 3..

ОСЪЖДА Главна Дирекция „Изпълнение на наказанията“, [населено място], [улица], да заплати по сметка на Административен съд София град, на основание чл.286, ал.3 ЗИНЗС сторените от бюджета на съда разноси за вещи лица в размер на 4107 лв.

Решението подлежи на обжалване в 14-дневен срок от съобщаването му на страните с касационна жалба пред Троен състав на Административен съд София град.

СЪДИЯ: